

ΑΘΛΗΤΙΣΜΟΣ, ΓΥΝΑΙΚΑ & ΙΣΟΤΗΤΑ

της ΧΡΙΣΤΙΝΑΣ ΧΡΥΣΟΘΕΜΙΣ ΓΡΥΠΑΡΗ

Μεταπτυχιακή Διπλωματική Εργασία που υποβάλλεται
στο καθηγητικό σώμα για τη μερική εκπλήρωση των υποχρεώσεων
απόκτησης του μεταπτυχιακού τίτλου του Μεταπτυχιακού Προγράμματος
«Οργάνωση και Διοίκηση Αθλητικών Οργανισμών και Επιχειρήσεων» του Τμήματος
Οργάνωσης και Διαχείρισης του Παν/μίου Πελοποννήσου στην κατεύθυνση
«Οργάνωση & Διοίκηση
Αθλητικών Οργανισμών & Επιχειρήσεων»

Σπάρτη, Ιούνιος 2016

Επιβλέπων Καθηγητής : Γεωργιάδης Κωνσταντίνος

Καθηγητής-Μέλος 1ο: Μουντάκης Κωνσταντίνος

Καθηγητής-Μέλος 2ο: Τραυλός Αντώνιος

Υπεύθυνη Δήλωση

Με ατομική μου ευθύνη και γνωρίζοντας τις κυρώσεις που προβλέπονται από τις διατάξεις του άρθρου 14 της παραγράφου 2 (Διαγραφές Μεταπτυχιακών Φοιτητών) του Κανονισμού Λειτουργίας Προγράμματος Μεταπτυχιακών Σπουδών, δηλώνω υπεύθυνα ότι για τη συγγραφή της Μεταπτυχιακής Διπλωματικής μου Εργασίας(ΜΔΕ) δεν χρησιμοποίησα ολόκληρο ή μέρος έργου άλλου δημιουργού ή τις ιδέες και αντιλήψεις άλλου δημιουργού χωρίς να γίνεται αναφορά στην πηγή προέλευσης (βιβλίο, άρθρο από εφημερίδα ή περιοδικό, ιστοσελίδα κλπ.).

Ημερομηνία:7/6/2016

Η Δηλούσα,

Γρυπάρη Χριστίνα- Χρυσόθεμις

Copyright © Χριστίνα- Χρυσόθεμις Γρυπάρη, 2016

Με επιφύλαξη κάθε δικαιώματος. All rights reserved.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας εργασίας, εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Οι απόψεις και τα συμπεράσματα που περιέχονται σε αυτό το έγγραφο εκφράζουν τον συγγραφέα και δεν πρέπει να ερμηνευθεί ότι αντιπροσωπεύουν τις επίσημες θέσεις του Πανεπιστημίου Πελοποννήσου του Τμήματος Οργάνωσης και Διαχείρισης Αθλητισμού

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	4
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	7
Γρυπάρη Χριστίνα-Χρυσόθεμις: Αθλητισμός, Γυναίκα & Ισότητα.	7
(Με την επίβλεψη του καθηγητή Γεωργιάδη Κωνσταντίνου).....	7
ABSTRACT	8
Grypari Christina-Chrysothemis : Sports, Woman, Equality.	8
(With the supervision of professor Georgiadis Konstantinos).....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1	9
1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ	9
1.2 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19 ^ο ΚΑΙ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ	13
1.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19 ^ο ΚΑΙ 20 ^ο ΑΙΩΝΑ.....	16
1.3.1 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ.....	16
1.3.2 Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ	18
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2	20
2.1 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ	20
2.2 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΙΝΗΜΑ	23
2.2.1 Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΣΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	30
2.2.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ	35
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3	43
3.1 ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ.....	43
3.1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑ.....	44
3.2 ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ.....	45
3.3 ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΟΝΗΤΙΚΗ	50
3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	51
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4	52
4.1 ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΤΩΝ Μ.Μ.Ε. ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ	52
4.1.2 ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ	53

4.2 ΜΜΕ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ : Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ.....	58
4.2.1 Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΤΟ 2014.....	60
4.3 ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΦΥΛΟΥ.....	61
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5	63
5.1 ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ	63
5.1.2 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΡΙΩΝ.....	65
5.2 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΧΙΤΖΑΜΠ (ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΜΑΝΤΙΛΑ).....	67
5.3 ΤΟ ΧΙΤΖΑΜΠ ΚΑΙ ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ.....	68
5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	70
ΕΠΙΛΟΓΟΣ	71
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	72
ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	72
ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ.....	74

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Με την ολοκλήρωση της μεταπτυχιακής μου εργασίας, θα ήθελα να εκφράσω τις θερμές μου ευχαριστίες στον καθηγητή μου κ. Κωνσταντίνο Γεωργιάδη, ο οποίος ανέλαβε την επίβλεψη αυτής της εργασίας καθοδηγώντας με πρόθυμα από το πρώτο μέχρι το τελικό στάδιο. Σημαντική επίσης ήταν για μένα η βοήθεια του προσωπικού της Ολυμπιακής Επιτροπής για το δανεισμό βιβλίων σχετικών με την εργασία μου.

Χριστίνα-Χρυσόθεμις Γρυπάρη

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Γρυπάρη Χριστίνα-Χρυσόθεμις: Αθλητισμός, Γυναίκα & Ισότητα.

(Με την επίβλεψη του καθηγητή Γεωργιάδη Κωνσταντίνου)

Ο αθλητισμός και η εξέλιξή του αποτελούν μεγάλο κεφάλαιο στην ιστορία των θεσμών και του πολιτισμού και μολονότι αυτή η διαπίστωση ισχύει περισσότερο στη χώρα μας που δίδαξε τις αρχές του αθλητισμού και του Ολυμπισμού, ο αθλητισμός από την αρχαιότητα υπήρξε πεδίο δράσης των αντρών και μέχρι και τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο ο γυναικείος αθλητισμός αγωνιζόταν να εξελιχθεί. Οι δομικές αλλαγές της κοινωνίας μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους και οι μεταβολές των αντιλήψεων σχετικά με τη θέση της γυναίκας, συνέβαλαν στη σταδιακά αυξανόμενη πρόσβαση των γυναικών σε πολλές ανδροκρατούμενες κοινωνικές περιοχές όπως ο αθλητισμός, όμως ακόμα και σήμερα το ζήτημα «γυναίκα και αθλητισμός» δεν παύει να απασχολεί τα ευρωπαϊκά θεσμικά όργανα. Στην παρούσα εργασία επιχειρείται η καταγραφή της σταδιακής συμμετοχής της γυναίκας στα αθλητικά δρώμενα και αναδεικνύονται σημαντικές πτυχές της παρουσίας της στον χώρο του αθλητισμού.

Λέξεις κλειδιά: γυναίκα, αθλητισμός, συμμετοχή, ισότητα

ABSTRACT

Grypari Christina-Chrysothemis : Sports, Woman, Equality.

(With the supervision of professor Georgiadis Konstantinos)

The sport and its development are a major chapter in the history of institutions and culture, and although this ascertainment applies more to our country which taught the principles of sport and Olympism, sport since ancient times was scope of action for men and up to the second World War, women's sport was struggling to evolve. The structural changes in society after the two World Wars and the changes of perceptions on the status of women contributed to gradually increasing women's access to many male dominated social sites like sports, but even today the issue of "women and sport" is still occupies the European institutions. This paper attempts to record the progressive participation of women in sports events and highlights important aspects of its presence on the sports field.

Keywords:*women, sport, participation, equality*

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

1.1 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Γυναίκες δρομείς σε αρχαία αγγείο

Η γυναίκα, στη μακραίωνη ιστορία της ανθρωπότητας, δεν είχε σχέση με την πολιτική, την οικονομία, την τέχνη, τα γράμματα. Ασχολούνταν μόνο με ό,τι της παραχωρούσε το ανδρικό φύλο – τις οικιακές δραστηριότητες – και με αυτό που η ίδια η φύση την προίκισε, δηλαδή τη μητρότητα.

Η αθλητική δραστηριότητα της γυναίκας στην πορεία του χρόνου, προχώρησε δειλά, σχεδόν παράλληλα με την κοινωνική της θέση και τη συμμετοχή της στην οικονομική ζωή (Αλμπανίδης, 2004).

Κατά την αρχαιότητα, δύο από τα μεγάλα ελληνικά φύλα της αρχαίας εποχής, οι Δωριείς και οι Αιολείς παραχωρούσαν στο γυναικείο φύλο υψηλή θέση στην κοινωνία και στο δημόσιο βίο και παρά το γεγονός ότι η εκγύμναση του σώματος ήταν στις περισσότερες περιοχές αποκλειστικό προνόμιο του ανδρικού φύλου, η γυναίκα εκείνης της εποχής δεν αποκλειόταν από την ενασχόληση με τη φυσική αγωγή.

Το ζήτημα της γυναικείας εκγύμνασης απασχόλησε και τους αρχαίους συγγραφείς. Ο αρχαίος Έλληνας φιλόσοφος Πλάτωνας θεωρούσε αδικαιολόγητο σφάλμα την παραμέληση της φυσικής αγωγής της γυναίκας. Ο ιστορικός Πλούταρχος έγραφε για τις Σπαρτιάτισσες : « Τα σώματα των παρθένων ασκούνται στον δρόμο, την πάλη, τη δισκοβολία και το ακόντιο για να αντέχουν ασφαλώς στους πόνους του τοκετού και για να φέρνουν στον κόσμο παιδιά υγιή και εύρωστα αλλά και για να γίνονται οι ίδιες υγιείς και εύρωστες » (Ξενοφών, Λακεδαιμονίων Πολιτεία, 1.3 – 4).

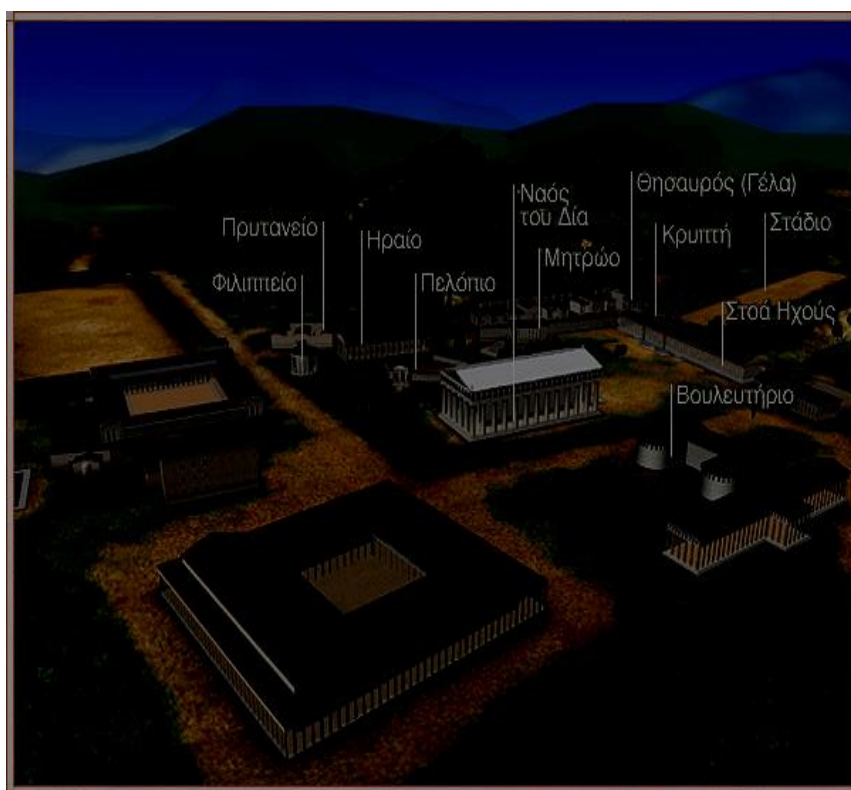
Φαινίνδα (παιχνίδι) σε παράσταση αρχαίου αγγείου

Στα ιστορικά χρόνια η άθληση των γυναικών, κυρίως στην Σπάρτη και στην Κρήτη, αποτελούσε μέρος της αγωγής τους, όπως ακριβώς και των αγοριών. Αυτό βεβαιώνουν και οι πολυάριθμες παραστάσεις σε αγγεία κλασσικών χρόνων, με σκηνές παλαίστρας, όπου εικονίζονται και κορίτσια να γυμνάζονται (Σκιαδάς,1998). Το 776 π.Χ. , όταν και καταγράφονται οι πρώτοι εορτασμοί των Ολυμπιακών Αγώνων, υπήρχαν αγώνες για τους άνδρες και τα παιδιά αλλά οι γυναίκες, είτε ως αγωνιζόμενες είτε ως θεατές, ήταν αποκλεισμένες από αυτούς. Εξάριση αποτελούσε η παρουσία της ιέρειας της Δήμητρας Χαμύνης, η οποία παρακολουθούσε τους Αγώνες από επίσημη θέση. Η εξάριση αυτή της ιέρειας της Δήμητρας δεν είναι τυχαία. Χωρίς αμφιβολία υπαινίσσεται την αρχική σχέση των Αγώνων με τη λατρεία των δυνάμεων της φύσης και των θεών που τις εκπροσωπούσαν, της Δήμητρας της θεάς της γονιμότητας της γης, για αυτό και το βραβείο της νίκης των Ολυμπιονικών, ήταν ο κότινος, το κλαδί της αγριελιάς, δηλαδή καρπός της γης (Γιαλούρης,1990). Ο αποκλεισμός των γυναικών – και όχι των παρθένων, οι οποίες παρακολουθούσαν τους Αγώνες – συνδέθηκε άμεσα με τη γυμνότητα των αθλουμένων.

Στο δρόμο προς την Ολυμπία υπάρχει το Τυπαίο Όρος από όπου, σύμφωνα με τον νόμο, πετούσαν τις γυναίκες που τολμούσαν να παρακολουθούν τους Αγώνες ή περνούσαν από τον Αλφειό ποταμό κατά τις απαγορευμένες μέρες των αγώνων.

Καμία γυναίκα δεν μαρτυρείται να παραβίασε τον κανόνα εκτός από την Ροδίτισσα Καλλιπάτειρα, κόρη του Ολυμπιονίκη Διαγόρα, η οποία μεταμφιέστηκε το 404 π.Χ. σε γυμναστή προκειμένου να συνοδεύσει το γιο της Πεισίδορο στους Αγώνες. Ο γιος της τιμώντας την οικογενειακή παράδοση των Ολυμπιονικών, απέσπασε τη νίκη. Ο ενθουσιασμός όμως της Καλλιπάτειρας, πρόδωσε το φύλο της. Δεν τιμωρήθηκε όμως σύμφωνα με τα προβλεπόμενα, λόγω της δοξασμένης στους Αγώνες γενιάς της, αλλά έγινε αιτία να θεσπιστεί από τότε κανονισμός που υποχρέωνε τους γυμναστές να εισέρχονται γυμνοί στο Στάδιο (Παυσανίας, 1989).

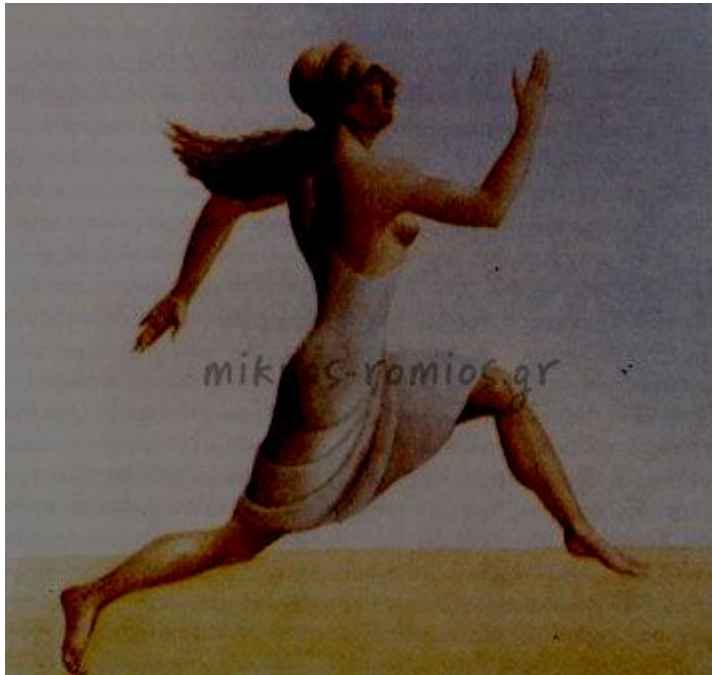
Στον αγωνιστικό χώρο της Ολυμπίας, στο στάδιο και στον ιππόδρομο συναγωνίζονταν μόνο άνδρες. Από τον 4^ο αιώνα π.Χ. και μετά στον ολυμπιακό κατάλογο των νικητών, μνημονεύονται και γυναίκες Ολυμπιονίκες στα ιπποδρομικά αγωνίσματα και αυτό γιατί δεν ήταν ανάγκη οι γυναίκες να παρευρίσκονται στην Ολυμπία αφού νικητής ανακηρυσσόταν ο ιδιοκτήτης του ίππου ή του άρματος και όχι ο αναβάτης ή ο ηνίοχος (Παυσανίας, III,8.1).

Αρχαία Ολυμπία

Ο χώρος της Ολυμπίας ήταν όμως και το θέατρο μεγαλοπρεπών εορτών, οι οποίες τελούνταν προς τιμήν της Ήρας, της κορυφαίας θεάς, βασίλισσας του Ολύμπου και συζύγου του Δία. Τα Ηραία ήταν γυναικείοι Ολυμπιακοί Αγώνες που ποτέ όμως δεν

συνέπιπταν με του ανδρικούς Ολυμπιακούς Αγώνες και τελούνταν κάθε τέσσερα έτη. Δεκαέξι γυναίκες, αντιπροσωπεύοντας τις πόλεις της περιοχής, ύφαιναν πέπλο προς τιμήν της Ήρας και οργάνωναν αγώνα δρόμου μεταξύ παρθένων οι οποίες διαγωνίζονταν χωρισμένες σε ομίλους κατά ηλικία. Έτρεχαν με τα μαλλιά τους λυτά, το χιτώνα τους να ανεβαίνει λίγο πιο πάνω και το δεξιό τους ώμο γυμνό ως το στήθος. Τους παραχωρούσαν για τον αγώνα το Στάδιο της Ολυμπίας, αφαιρούνταν όμως το 1/6 από τη διαδρομή. Οι νικήτριες στεφανώνονταν με στεφάνια ελιάς και έπαιρναν τεμάχια από κρέας αγελάδας η οποία είχε θυσιασθεί προς τιμήν της Ήρας. Οι αθλήτριες που νικούσαν αξιωνόνταν με μια ιδιαίτερη τιμή να μπορούν να αφιερώσουν απεικονίσεις τους στο Ηραίο, τον ναό της θεάς (Παυσανίας, , V 16.2 – 8).

Τρεις ακόμη πανελλήνιοι αγώνες, εκτός από τα Ηραία, περιείχαν εκδηλώσεις όπου μόνο οι γυναίκες είχαν το δικαίωμα συμμετοχής : τα Πύθια, τα Ίσθμια και οι Κορινθιακοί. Στα αγωνίσματα αυτά περιλαμβάνονταν το άλμα εις μήκος, αγώνες στίβου, αγώνες βάδην και πιθανόν δρόμοι μεγάλων αποστάσεων.

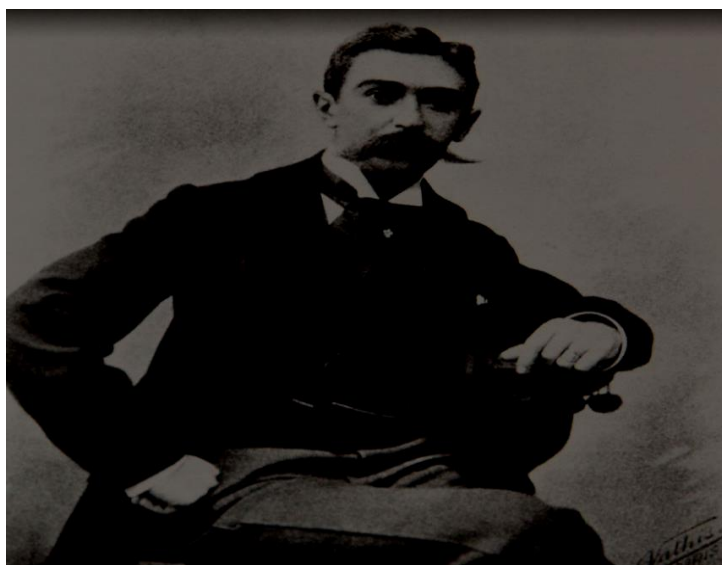
Η συμμετοχή των γυναικών σε αυτούς τους πρώιμους αθλητικούς αγώνες είναι σαφές ότι εντασσόταν στα πλαίσια του ιερού χαρακτήρα αυτών των δρωμένων, χαρακτήρας που ήταν και ο πυρήνας των Αγώνων της Αρχαιότητας. Με την πάροδο του χρόνου και όσο ο ιερός χαρακτήρας των Αγώνων υποχωρούσε, η φυσική αγωγή των γυναικών

παραμελούνταν. Η παραμέληση της φυσικής αγωγής των γυναικών ενισχύθηκε κατά την εποχή της παρακμής του αρχαίου ελληνικού πνεύματος και συνεχίστηκε και τον μεσαίωνα.

Ελάχιστη μεταβολή επήλθε στους αιώνες που ακολούθησαν και μόνο στα τέλη του 19^{ου} αιώνα δόθηκε, τουλάχιστον μεταξύ των περισσότερων πολιτισμένων λαών, η αρμόζουσα θέση στη φυσική άσκηση των κοριτσιών και των γυναικών.

Όσον αφορά τον ρόλο που διαδραμάτιζαν οι γυναίκες εκείνη την εποχή, πολλές μαρτυρίες παραδίδουν τα δημοτικά άσματα που είναι γεμάτα από επεισόδια που παρουσιάζουν τις γυναίκες να συμμετέχουν στους αγώνες των ανδρών κρυμμένες κάτω από το ανδρικό ένδυμα και να συμμετέχουν στην επικίνδυνη ζωή των κλεφτών (Σκιαδάς,1998).

1.2 ΔΙΕΘΝΕΙΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΚΑΙ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

Βαρόνος ντε Κουμπερντέν

Για να γίνει κατανοητή η εξέλιξη της συμμετοχής της γυναίκας στον αθλητισμό σε εγχώριο επίπεδο, πρέπει να παρατεθούν ορισμένα στοιχεία που αφορούν τις γυναικείες αθλητικές δραστηριότητες της ίδιας περιόδου, σε διεθνή κλίμακα.

Είναι σημαντικό να τονιστεί ότι κατά τέλη του 19^{ου} και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, η γυμναστική θεωρήθηκε ως μέσο αγωγής, σε αντίθεση με τα σπορ, «που εμπνέονταν

από τη φιλελεύθερη ιδεολογία και τον ατομικισμό και περιορίζονταν στις εύπορες κατηγορίες του πληθυσμού» (Κουλούρη, 1997) .

Ανασταλτικός παράγοντας στη συμμετοχή των γυναικών στους Ολυμπιακούς αγώνες στεκόταν ο αναβιωτής και ιδρυτής των Αγώνων, Βαρόνος Πιερ ντε Κουμπερτέν, ο οποίος καθ' όλο το διάστημα της προεδρίας του από το 1897 ως το 1925 στη Διεθνή Ολυμπιακή Επιτροπή (Δ.Ο.Ε.) είχε απόψεις όπως αυτή: «Η ιερή έκφραση ανδρικού αθλητισμού, βασιζόμενη στο διεθνισμό, στην αφοσίωση ως μέσο, στην τέχνη ως υπόβαθρο και στις επευφημίες των γυναικών ως αποζημίωση» (Lekarska,1990). Η θέση αυτή του Κουμπερτέν είχε καθοριστική επίδραση σε ό,τι αφορούσε την προώθηση και τη γενικότερη αποδοχή του αθλητισμού των γυναικών, αφού η Δ.Ο.Ε. από την ίδρυσή της μέχρι και σήμερα είναι το διεθνές όργανο που ελέγχει και κατευθύνει τους Ολυμπιακούς Αγώνες (Ζάικος, 2004). Αυτό είχε ως συνέπεια στα τέλη του 19^{ου} αιώνα, η συμμετοχή των γυναικών σε Ολυμπιακούς αγώνες να βρίσκεται εκτός συζήτησης καθώς κατά τον Κουμπερτέν «Η Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή ανέλαβε το έργο να ανανεώσει τους Ολυμπιακούς Αγώνες, σύμφωνα με το πνεύμα των αρχαίων αγώνων και, καθώς δεν συμμετείχαν γυναίκες στους Αρχαίους Αγώνες, ασφαλώς δεν πρόκειται να υπάρξει θέση στους σύγχρονους» (Chase,1992).

Οι απόψεις του Κουμπερτέν δεν γίνονταν αποδεκτές από πολλά μέλη της Δ.Ο.Ε. , που υποστήριζαν ότι οι γυναίκες έπρεπε να έχουν το δικαίωμα συμμετοχής στους Αγώνες, διαγωνιζόμενες σε αθλήματα προσαρμοσμένα στις ικανότητές τους, όμως ο Κουμπερτέν διαφωνούσε και με αυτή την άποψη λέγοντας ότι : «Εφόσον οι γυναίκες δεν μπορούν να συμμετάσχουν σε όλα τα αθλήματα, γιατί να τους επιτραπεί η μερική συμμετοχή; Αν παρόλα αυτά συμβεί κάτι τέτοιο, θα πρέπει να ισχύσουν οι ίδιοι όροι όπως και για τους άνδρες». Το θέμα που αφορά στην άποψη αυτή του Κουμπερτέν για τους Ολυμπιακούς Αγώνες, ως εκδήλωση αποκλειστικά και μόνο ανδρικού αθλητισμού, είναι άμεσα συσχετισμένο με την κυρίαρχη εικόνα της γυναίκας εκείνη την εποχή. Ο αθλητισμός δεν ήταν δημοφιλής ανάμεσα στις γυναίκες, γεγονός το οποίο οφείλεται στο ότι το θέμα των νόμιμων δικαιωμάτων των γυναικών, δεν ήταν παρά μόνο ευσεβείς πόθοι. Κυρίαρχη ήταν η εικόνα της αδύναμης γυναίκας, που εξαρτάται απόλυτα από τον άνδρα και αναζητά την προστασία του τόσο μέσα στην οικογένεια όσο και σε κάθε άλλη κίνησή της. Κάτω από αυτό το πρίσμα οι γυναίκες

με κοντό αθλητικό παντελόνι, που θα διαγωνίζονταν στον αθλητικό χώρο, πρέπει να θεωρείτο ανήθικο (Lekarska,1990).

Παρ' όλα αυτά, σημαντικά κατορθώματα των γυναικών στα τέλη του 18^{ου} και στις αρχές του 19^{ου} αιώνα θα σηματοδοτήσουν τις διεθνείς εξελίξεις σχετικά με τη θέση των γυναικών και την προσπάθειά τους για κατάκτηση πολιτικών δικαιωμάτων. Η Αγγλίδα Mary Woolstonecraft στα τέλη του 18^{ου} αιώνα συνέγραψε το πρωτοποριακό έργο της ' Υπεράσπιση των Γυναικείων Δικαιωμάτων ', μια διακήρυξη των δικαιωμάτων της γυναίκας στη ζωή. Πρόκειται για μια παγκόσμια πρωτοπορία καθώς διατύπωσε το πρώτο συστηματικό επιχείρημα για τα δικαιώματα των γυναικών. Στη μελέτη της δεν παραλείπεται η ιδιαίτερη μνεία στην παράλληλη άσκηση του σώματος και του πνεύματος των γυναικών (Woolstonecraft,1792).

Το 1808 η Μαρί Παραντί έφτασε στην κορυφή του Λευκού Όρους ενώ στο Παρίσι και στο Eiselen της Γερμανίας τα γυμναστήρια άνοιξαν για τις γυναίκες το 1829 και το 1832 αντίστοιχα. Το 1879, το Δουβλίνο διοργάνωσε το πρώτο τουρνουά αντισφαίρισης για γυναίκες, οι οποίες τελικά έγιναν δεκτές στο Wimbledon το 1884 και στη Σκωτία το 1892 έγινε το πρώτο γυναικείο πρωτάθλημα κολύμβησης.

Όλες αυτές οι προσπάθειες των γυναικών είχαν ως κύριο στόχο τη συμμετοχή τους στους Ολυμπιακούς Αγώνες και χάρη στην πίεση των φεμινιστικών κύκλων, από το 1900 και μετά, επιτράπηκε βαθμιαία η συμμετοχή των γυναικών σε ορισμένα σπορ στο πλαίσιο των Ολυμπιακών Αγώνων (Σκιαδάς,1998).Στους δεύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες που πραγματοποιήθηκαν στο Παρίσι το 1900, οι γυναίκες συμμετείχαν σε δύο αθλήματα, στην αντισφαίριση και στο γκολφ, επίτευγμα σπουδαίων γυναικών από τη Μεγάλη Βρετανία και τις Ηνωμένες Πολιτείες (Lekarska,1990). Σταδιακά και με κριτήριο το «αν εναρμονίζονται με τη γυναικεία φύση», αθλήματα όπως η αντισφαίριση (1900), η τοξοβολία (1908), η κολύμβηση (1912) και η ξιφασκία (1924), επέτρεψαν τη συμμετοχή των γυναικών στους Αγώνες (Σκιαδάς, 1998).

Παρίσι 1900, γκολφ

Λονδίνο 1908, τοξοβολία

1.3 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΗΝ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑ ΤΟΝ 19^Ο ΚΑΙ 20^Ο ΑΙΩΝΑ

1.3.1 Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ

Μαθήτριες Αρσάκειου, 19^{ος} αιώνας

Η εκπαίδευση των γυναικών δεν μπορεί να απομονωθεί από τις κυρίαρχες αντιλήψεις κάθε εποχής για την κοινωνική της θέση και τον κοινωνικό της ρόλο. Σε όλον τον 19ο αιώνα, η πατριαρχική οικογένεια περιόριζε τη γυναίκα στο σπίτι και σε καθήκοντα που χαρακτηρίζονταν αποκλειστικά γυναικεία, όπως η φροντίδα για το νοικοκυριό

και η ανατροφή των παιδιών. Έτσι, η μη ένταξη της γυναίκας στην παραγωγική διαδικασία και οι απόψεις για τη «γυναικεία φύση» και τον «γυναικείο προορισμό» προσδιόρισαν τις μορφές της εκπαίδευσής της, η οποία είχε «συμβολική» λειτουργία και αποτελούσε έναν ενισχυτικό παράγοντα της προίκας της. Αντίθετα, η ανδρική εκπαίδευση είχε επαγγελματική και οικονομική λειτουργία και αποτελούσε το μέσο για την κατάκτηση του δημόσιου χώρου και τη δημιουργία ενός καλύτερου μέλλοντος (Τσουκαλάς, 1992).

Το ελληνικό κράτος αμέσως μετά την ίδρυσή του (1830), προσπάθησε να καταπολεμήσει τις προλήψεις κατά της μόρφωσης που επικρατούσαν από την περίοδο της Τουρκοκρατίας και έδωσε μεγάλη σημασία στην οργάνωση της εκπαίδευσης, καθώς αυτή θα αποτελούσε εγγύηση για την ελευθερία και την πρόοδο. Οι Έλληνες λόγιοι και παιδαγωγοί, επηρεασμένοι από τις ιδέες των Ευρωπαίων διαφωτιστών παιδαγωγών, πρόβαλαν την αναγκαιότητα για μόρφωση των νέων και υποστήριζαν ιδιαίτερα την εκπαίδευση των κοριτσιών. Όμως, ο ευρωπαϊκός διαφωτισμός δεν ξεπέρασε εύκολα τις παραδοσιακές πατριαρχικές αντιλήψεις. Το φύλο των μαθητών αποτέλεσε σημαντική μεταβλητή στη διαδικασία της εκπαίδευσης και κατ' επέκταση της γυμναστικής εκπαίδευσης (Φουρναράκη, 1987).

Την περίοδο εκείνη η δευτεροβάθμια εκπαίδευση περιλάμβανε το Ελληνικό σχολείο και το Γυμνάσιο, που όμως αφορούσαν μόνο στην εκπαίδευση των αγοριών. Το κράτος αδιαφορούσε για τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση των κοριτσιών και αυτό επιβεβαιώνεται από το ότι κατά το έτος του 1837 η συμμετοχή των κοριτσιών στην εκπαίδευση αποτελούσε μόνο το 9% των μαθητών. Μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, τη μέριμνα για την ίδρυση ανώτερων σχολείων θηλέων το κράτος την είχε αφήσει στη δημοτική και ιδιωτική –Ελληνική και ξένη – πρωτοβουλία (Σκιαδάς, 1998). Δυτικοί ιεραπόστολοι αναλάμβαναν με ιδιωτική πρωτοβουλία την ίδρυση των σχολείων μέσης στάθμης και στη διδασκαλία τους έδιναν έμφαση στη θρησκευτική μόρφωση και στις γνώσεις της οικιακής οικονομίας (Βουζανίδου, Αλμπανίδης & Φανιόπουλος, 2012).

Κατά τη διάρκεια του 19^{ου} αιώνα άρχισε να προβάλλεται αργά το ενδιαφέρον για βελτίωση και γενίκευση της στοιχειώδους εκπαίδευσης των κοριτσιών αλλά και της παιδείας των διδασκαλισσών με λόγιους και παιδαγωγούς να προβαίνουν σε σειρά

προτάσεων που όμως δεν προωθούνταν από τους έγκριτους συνταγματολόγους εκείνης της εποχής. Η τρέχουσα άποψη εκείνης της εποχής υποστήριζε ότι το γυναικείο μυαλό υστερεί σε σχέση με το ανδρικό ή ότι οι γυναίκες διαθέτουν φαντασία και καλή μνήμη αλλά όχι κρίση, ότι έχουν λεπτότητα και οξυδέρκεια που αντιλαμβάνεται τις λεπτομέρειες αλλά δεν είναι προικισμένες με συνθετικές και φιλοσοφικές ικανότητες, όπως ο άνδρας (Φουρναράκη,1987).

Κατά τη δεκαετία του 1860 τόσο στο Ελληνικό κράτος όσο και στις Ελληνικές κοινότητες της οθωμανικής αυτοκρατορίας άρχισε να γίνεται αισθητή η αναγκαιότητα της μόρφωσης των Ελληνίδων μητέρων και να παγιώνονται τα μηνύματα για την εθνική αποστολή που πρέπει να επιτελέσουν. Πλήθος Ελληνίδων, διδασκαλισσών αποφοίτων του Αρσάκειου, καταλαμβάνει τη θέση του σε κοινότητες της διασποράς και της οθωμανικής αυτοκρατορίας, μια προσφορά που καταγράφεται ως ‘εθνική συμβολή’ και η οποία συνεχίστηκε ολόκληρο τον 19^ο αιώνα. Συλλογικές γυναικείες πρωτοβουλίες, όπως η ίδρυση του «Συλλόγου Κυριών υπέρ της Γυναικείας Παιδείσεως» το 1872, θα δώσει το στίγμα των καιρών που μάχεται με την αντίληψη ότι η ανώτερη εκπαίδευση απομακρύνει τα κορίτσια από τον οικιακό βίο. Η γυναικεία είσοδος σε τομείς οι οποίοι παραδοσιακά ανήκαν στους άντρες, όπως ο χώρος των γραμμάτων, της δημοσιογραφίας και της θεωρίας της παιδείας κλονίζουν την παράδοση. Οι δραστηριότητες αυτές στις οποίες εισερχόταν σιγά – σιγά το γυναικείο φύλο, έδιναν ελπίδες για την καλύτερευση της θέσης του στην Ελληνική κοινωνία (Σκιαδάς,1998).

1.3.2 Η ΦΥΣΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΤΩΝ ΚΟΡΙΤΣΙΩΝ

Η φυσική αγωγή των κοριτσιών τον 19^ο αιώνα ακολουθούσε τη γενικότερη πορεία της γυναικείας εκπαίδευσης, ήταν δηλαδή ένα θέμα λιγοστής σημασίας, ώστε να μη λαμβάνεται σοβαρά υπόψη ούτε από το κράτος αλλά ούτε από την κοινωνία (Βουζανίδου, Αλμπανίδης & Φανιόπουλος,2012)

Κατά τις πρώτες δεκαετίες μετά την ίδρυση του ελληνικού κράτους, η ανατροφή των παιδιών ήταν μονομερής και εντοπιζόταν σχεδόν αποκλειστικά στην πνευματική τους καλλιέργεια. Κάθε κίνηση για την ανάπτυξη της γυμναστικής που εκδηλώθηκε στη διάρκεια της Αντιβασιλείας, επηρεασμένη από την γυμναστική κίνηση στη Γερμανία, καταδικάστηκε σε πλήρη αδράνεια εξαιτίας του «άκρατου της εποχής εκείνης

Λογιοτατισμού και της μονομερούς καλλιέργειας των γραμμάτων» (Κουλούρη,1997). Έτσι, η εισαγωγή της γυμναστικής στα σχολεία απασχόλησε το νεοσύστατο ελληνικό κράτος το 1834 το οποίο μερίμνησε για την εισαγωγή των 'σωματικών γυμνάσιων' δύο φορές την εβδομάδα στα δημοτικά σχολεία αλλά μόνο στα αγόρια (Σκιαδάς,1998), ενώ στα σχολεία θηλέων προβλεπόταν να γίνεται εξάσκηση στα γυναικεία εργόχειρα (Βουζανίδου, Αλμπανίδης & Φανιόπουλος, 2012).

Το 1862, η προσωρινή κυβέρνηση των Βούλγαρη, Κανάρη και Ρούφου δημοσίευσε ένα πρωτοποριακό νομοθέτημα το οποίο προέβλεπε της εισαγωγή της γυμναστικής στα κατώτατα εκπαιδευτήρια, αναθέτοντας τη διδασκαλία σε υπαξιωματικούς ή στρατιώτες του σώματος των πυροσβεστών και όριζαν ότι σε κάθε γυμνάσιο έπρεπε να δημιουργηθούν εγκαταστάσεις γυμναστικής. Σταθμός τόσο για την γυμναστική όσο και για τον αθλητισμό θεωρείται το 1880 γιατί τότε καθιερώθηκε η γυμναστική στα Γυμνάσια και τέθηκε το ζήτημα της μόρφωσης διδακτικού προσωπικού για τη διδασκαλία του μαθήματος (Σκιαδάς, 1998). Κύρια αγωνιστική έκφραση της περιόδου αυτής για τον ανδρικό αθλητισμό, ήταν οι Ζάππειες Ολυμπιάδες, διοργανώσεις που θεσμοθετήθηκαν από τον εθνικό ευεργέτη Ευάγγελο Ζάππα (Γιαννάκης,1992).

Κατά την τελευταία δεκαετία του 19^{ου} αιώνα σημαντικό ρόλο στην εξάπλωση του αθλητισμού συνέβαλε καθοριστικά το γεγονός της διεξαγωγής των πρώτων σύγχρονων Ολυμπιακών αγώνων στην Αθήνα το 1896. Έτσι, η γυμναστική των κοριτσιών γίνεται αίτημα και αντικείμενο συζήτησης κυρίως προς τα τέλη του 19^{ου} αιώνα. Στις αρχές του επόμενου αιώνα στα ιδιωτικά εκπαιδευτήρια (Αρσάκειο), όπου και παρεχόταν κατεξοχήν γυναικεία εκπαίδευση, παρουσιάζεται γυμναστική κίνηση με ασκήσεις κυρίως ενόργανες που πραγματοποιούνταν με ξύλινες κορίνες και σιδερένιους αλτήρες, χωρίς όμως την παρουσία εξειδικευμένων γυμναστριών.

Καταλυτικής σημασίας για την πορεία της αθλητικής παιδείας των Ελληνίδων, πρέπει να θεωρηθεί η δημιουργία ξεχωριστής Σχολής Γυμναστριών το 1891 με πρωτοβουλία του Πανελλήνιου Γυμναστικού Συλλόγου. Παρά τη σύντομη λειτουργία της σχολής, αποφοίτησαν περίπου 34 μαθήτριες λαμβάνοντας το Δίπλωμα Δασκάλας της Γυμναστικής. Κρατικό ενδιαφέρον για τη γυναικεία γυμναστική εκδηλώνεται για πρώτη φορά το 1898 και σύμφωνα με το διάταγμα, το υπουργείο των εκκλησιαστικών

και της δημόσιας εκπαίδευσης χορηγούσε δίπλωμα γυμνάστριας σε πτυχιούχους δασκάλες ή μαθήτριες του διδασκαλείου θηλέων. Προϋπόθεση για τη χορήγηση διπλώματος ήταν η επιτυχής εξέταση σε συναφή θεωρητικά μαθήματα της γυμναστικής καθώς και στην ενόργανη γυμναστική και στη διδασκαλία παιχνιδιών και ασκήσεων σε μικρές μαθήτριες (Κουλούρη, 1997).

Οι ανάγκες της γυμναστικής των θηλέων καλύπτονταν με αυτούς τους τρόπους μέχρι και το 1918 που ιδρύεται το Διδασκαλείο της Γυμναστικής. Η ίδρυση του Διδασκαλείου ήταν η απαρχή της δημόσιας εκπαίδευσης των γυμναστριών, γιατί εκτός του τμήματος των αρρένων τριετούς φοίτησης, περιλάμβανε και τμήμα θηλέων διετούς φοίτησης που παρείχε πλήρη γυμναστική μόρφωση στις υποψήφιες γυμνάστριες.

Ο 19^{ος} αιώνας κλείνει με τις γυναίκες να έχουν επιδείξει μεγάλη πρόοδο στη διεκδίκηση και την αναγνώριση πνευματικών και επαγγελματικών δικαιωμάτων. Ωστόσο, όταν στα τέλη Μαρτίου του 1896 η Ελληνική πρωτεύουσα έβαλε τα γιορτινά της για να υποδεχτεί τη σύγχρονη αναβίωση των Ολυμπιακών Αγώνων, γυναίκες δε συμμετείχαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

2.1 ΓΥΝΑΙΚΕΙΟ ΑΘΛΗΤΙΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

«Αύριο θα υπάρχουν πιθανώς γυναίκες δρομείς ή γυναίκες που θα παίζουν ποδόσφαιρο; Εάν επιδίδονται σε τέτοια αθλήματα οι γυναίκες, αυτό θα είναι πρόβλημα για το κοινό, στο πλαίσιο μια Ολυμπιάδας; Δεν θεωρούμε ότι μπορεί να ισχυριστεί κανείς κάτι τέτοιο...»

Πιερ ντε Κουμπερτέν,
Επίσημο Δελτίο Διεθνούς
Ολυμπιακής Επιτροπής (Ιούλιος 1912)

Μέσα από τον πολυετή αγώνα των γυναικών, το γυναικείο κίνημα ανέδειξε και δημοσιοποίησε τις κοινωνικές διακρίσεις σε βάρος των γυναικών σε όλους τους τομείς της κοινωνικής ζωής, διεκδίκησε και πέτυχε την κατάργηση των νομοθετικών εκείνων ρυθμίσεων που στερούσαν από τις γυναίκες βασικά ανθρώπινα και κοινωνικά δικαιώματα.

Όταν τις τελευταίες δεκαετίες του 19^{ου} αιώνα επιδιωκόταν η ανασύσταση των Ολυμπιακών Αγώνων, αναπτύσσονταν ταυτόχρονα «επιστημονικά» ενισχυμένες αντιλήψεις που αποσκοπούσαν στον αποκλεισμό των γυναικών από δημόσιου χαρακτήρα δραστηριότητες (Καμπερίδου,2012). Τα «επιστημονικά» επιχειρήματα στα οποία βασίστηκε ο αποκλεισμός των γυναικών από τον αθλητισμό των υψηλών επιδόσεων και κατ' επέκταση από τον ολυμπιακό αθλητισμό, σχετίζονταν με τις αντιλήψεις για την αποστολή της θηλυκής οντότητας. Σύμφωνα λοιπόν με τις κυρίαρχες επιστημονικές, κοινωνικές και εθιμοτυπικές αντιλήψεις της εποχής, η ενασχόληση της γυναίκας με τον αγωνιστικό αθλητισμό θεωρούνταν βιολογικά και ψυχικά επιβλαβής (Pfinster,1990). Μέχρι και τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, εκπρόσωποι κυρίως από τον ιατρικό χώρο και το χώρο της ψυχολογίας υποστήριζαν ότι η άθληση, η γυμναστική και τα αθλητικά παιχνίδια είχαν αρνητικές επιπτώσεις, όχι μόνο στη φυσική υγεία της γυναίκας αλλά και στην εκπλήρωση των κοινωνικών της αποστολών όπως αυτές που καθορίζονταν από τον ρόλο της συζύγου και της μητέρας (Καμπερίδου,2012). Συντονισμένες με το πνεύμα της εποχής ήταν και οι απόψεις του εμπνευστή των Σύγχρονων Ολυμπιακών Αγώνων, Γάλλου βαρόνου Πιερ ντε Κουμπερντέν.

Το Ολυμπιακό κίνημα και οι Σύγχρονοι Ολυμπιακοί Αγώνες ιδρύθηκαν το 1894 από τον ντε Κουμπερντέν και τα πρώτα μέλη της Διεθνούς Ολυμπιακής Επιτροπής επανδρώθηκαν από τον ίδιο, επιλέγοντας τα από μια μικρή ομάδα ανδρών κυρίως αριστοκρατών. Σε μια Ευρωπαϊκή κοινωνία που παραδοσιακά χώριζε τους πλούσιους από τους φτωχούς και τους άνδρες από τις γυναίκες, ήταν φυσιολογικό και λογικό ότι τα πρώτα μέλη της Δ.Ο.Ε θα προέρχονταν από την ίδια κοινωνική τάξη και το ίδιο φύλο. Επίσης, θα μπορούσαμε να πούμε ότι το Ολυμπιακό Κίνημα επινοήθηκε ως ένα εργαλείο για την προώθηση και τη διάδοση των ευρωπαϊκών αριστοκρατικών ιδεών και των ανδρικών αξιών.

Ο Κουμπερντέν δεν αναφερόταν πολύ συχνά στο θέμα του γυναικείου αθλητισμού αλλά οι λίγες απόψεις που είχε εκφράσει ήταν πολύ σκληρές. Οι επικρίσεις του βασίζονταν ουσιαστικά στις βιολογικές διαφορές ανάμεσα στα δύο φύλα και αποτελούνταν από δύο κυρίως επιχειρήματα. Αρχικά υποστήριζε ότι δεν ήταν σωματικά φτιαγμένες για αθλητικές δραστηριότητες, γιατί τις θεωρούσε πολύ σκληρές για εκείνες. Πίσω από αυτό το επιχειρήμα ήταν η μητρότητα, καθώς τότε, η δύναμη ενός έθνους ήταν εξαρτημένη σε μεγάλο βαθμό από τη αναπαραγωγή των

παιδιών που προϋπέθετε την ύπαρξη της υγείας των μητέρων. Επιπλέον, ο Κουμπερντέν πίστευε ότι η «έκθεση» των γυναικών σε αθλητικές δραστηριότητες, ήταν ξεκάθαρη απειλή για το ήθος των θεατών. Έχοντας στο μυαλό του την αθλητική περιβολή, που δεν έμοιαζε καθόλου με τα φορέματα που φορούσαν τότε οι γυναίκες, εξέφραζε την ανησυχία ότι το θέαμα των σχεδόν γυμνών γυναικών, θα αφύπνιζε τα αρχέγονα πάθη των αρσενικών θεατών. **Ήταν εμφανής ο κίνδυνος ότι το ελαφρά ντυμένο γυναικείο σώμα θα γινόταν πιο ελκυστικό από την αθλητική απόδοση.** Για όλους αυτούς τους λόγους, οι Ολυμπιακοί Αγώνες που δημιουργήθηκαν το 1896 έθεσαν εκτός συμμετοχής τις γυναίκες (Carpentier & Lefevre, 2006), φαίνεται όμως ότι υπήρξε γυναικεία συμμετοχή στον Μαραθώνιο, ως ένδειξη διαμαρτυρίας και αντίδρασης για τον αποκλεισμό τους. Ο κλασικός Μαραθώνιος που οραματίστηκαν οι διοργανωτές σαν ένα συνδυαστικό κρίκο της ιστορίας με την κλασική αρχαιότητα, ήταν περίπου 40 χιλιόμετρα και λένε ότι καθιερώθηκε προς τιμήν του Φειδιππίδη, ενός στρατιωτικού αγγελιοφόρου που το 490 π.Χ. έτρεξε από το πεδίο μάχης του Μαραθώνα στην Αθήνα για να μεταφέρει την είδηση της αθηναϊκής νίκης επί των Περσών. Οι μελετητές διαφωνούν σχετικά με το πόσες γυναίκες συμμετείχαν στον Μαραθώνιο του 1896. Άλλοι λένε δύο, τη Σταμάτα Ρεβύθη (Σταματίνα ή Σταματία Ροβύθη) και τη Μελομένη (πιθανότητα είναι ψευδώνυμο), άλλοι υποστηρίζουν ότι μόνο μια γυναίκα έτρεξε, και άλλοι ότι η Ρεβύθη και η Μελομένη είναι το ίδιο πρόσωπο. Σε κάθε περίπτωση, τουλάχιστον μία γυναίκα έτρεξε τον Μαραθώνιο του 1896, αποδεικνύοντας από νωρίς το ενδιαφέρον των γυναικών στους αγώνες αντοχής (Scultz,2014).

Αθήνα, Ολυμπιακοί 1896

2.2 Η ΠΑΡΟΥΣΙΑ ΤΩΝ ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΣΤΟ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟ ΚΙΝΗΜΑ

- 1900 – 1936

Charlotte Couper: η πρώτη γυναίκα Ολυμπιονίκης

Όπως έχει αναφερθεί, η Ολυμπιακή εκκίνηση των γυναικών ήταν συνυφασμένη με δυσκολίες, όμως στα τέλη του 19^{ου} αιώνα και τις αρχές του 20^{ου}, η βιομηχανοποίηση και οι ακόλουθες συνέπειες των κοινωνικών μεταρρυθμίσεων, έκαναν τις γυναίκες να εγκαταλείψουν τον παθητικό τους ρόλο. Αυτή η σταδιακή αλλαγή έγινε εμφανής και στον αθλητισμό και είχε ως αποτέλεσμα την επίσημη συμμετοχή τους στους δεύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες, το **1900 στο Παρίσι**. Στους αγώνες εκείνους έλαβαν μέρος 22 γυναίκες από 5 διαφορετικές χώρες, σε 2 αθλήματα: στην αντισφαίριση και στο γκολφ (Carpentier & Lefevre, 2006). Η Βρετανίδα αθλήτρια Σάρλοτ Κούπερ, ήταν η πρώτη γυναίκα Ολυμπιονίκης στο άθλημα της αντισφαίρισης που κέρδισε χρυσό μετάλλιο στον απλό αγώνα γυναικών. Η Κούπερ, φορώντας μια μακριά άσπρη φούστα και μπλούζα από δαντέλα και έχοντας τα μαλλιά πιασμένα με φιλέ, κέρδισε λίγες ώρες αργότερα τον πρώτο ολυμπιακό μικτό αγώνα αντισφαίρισης με παρτενέρ την Κατερίνα Ντόχερτι (Σκιαδάς,1998).

Στους Αγώνες στο Σαιντ Λούις το 1904, στο μόνο άθλημα που συμπεριλήφθηκαν γυναίκες, ήταν η πάλη και ο αριθμός των συμμετεχόντων ήταν μόνο 6 (Emmanouilidou,2002). Χαρακτηριστικές φωτογραφίες εκείνης της εποχής δείχνουν τα πλήθη να ζητωκραυγάζουν μπροστά στη θέα γυναικών να παλεύουν σε αιματηρές αναμετρήσεις.

Σαιντ Λούις, πάλη γυναικών

Το σημαντικότερο ίσως Ολυμπιακό γεγονός των πρώτων δεκαετιών του 20^{ου} αιώνα, ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Αθήνας το 1906, αποκαλούμενοι Μεσολυμπιάδα καθώς τελέστηκε στα ενδιάμεσα της Ολυμπιακής τετραετίας 1904 –1908. Ύστερα από την αποτυχία των Ολυμπιάδων στο Παρίσι (1900) και στο Σαιντ Λούις (1904), η Ελληνική Ολυμπιακή Επιτροπή επιθυμούσε να καθιερώσει την παρουσία της Ελλάδας στα διεθνή δρώμενα, χρησιμοποιώντας τις εμπειρίες που είχε αποκτήσει δέκα χρόνια νωρίτερα. Με την πλήρη συμπαράσταση του κράτους συμπεριλήφθηκαν στη διοργάνωση επτά κατηγορίες αθλημάτων (στίβος, γυμναστική, ποδηλατικά, αθλοπαιδιές, οπλομαχία, ναυτικά, σκοποβολή). Σε ό,τι αφορά τη γυναικεία συμμετοχή, ήταν η πρώτη φορά που ανάμεσα στους 80 Έλληνες αθλητές θα συμπεριληφθούν ως μέλη της επίσημης Ελληνικής συμμετοχής, και γυναίκες. Στο άθλημα της αντισφαίρισης συμμετείχαν 8 γυναίκες, από τις οποίες οι 7 ήταν Ελληνίδες. Η παρουσία αυτών των γυναικών ήταν καθοριστική για την περαιτέρω συμμετοχή στις επόμενες Ολυμπιακές διοργανώσεις. Επιπλέον, στη Μεσολυμπιάδα αυτή εμφανίστηκε μια πολυπληθής ομάδα γυναικών γυμναστικής από τη Δανία, γεγονός που βοήθησε στην εξάπλωση της γυμναστικής στην Ελλάδα.

Στην Ολυμπιάδα του Λονδίνου το 1908, πρόθεση της Δ.Ο.Ε ήταν η απαλλαγή των γυναικών από τους αγώνες. Η Έμελιν Πανκχαρστ (Emmeline Pankhurst), γνωστή ως

πολιτική ακτιβίστρια και ηγέτης του Βρετανικού κινήματος των «σουφραζέτων», ύστερα από εκκλήσεις και απειλές με διαμαρτυρίες προς τους διοργανωτές των Ολυμπιακών Αγώνων κατάφερε να πετύχει τη συμμετοχή των γυναικών (Σκιαδάς,1998). Σαράντα τρεις γυναίκες από 4 χώρες έλαβαν μέρος σε 3 αγωνίσματα: στην αντισφαίριση που ξαναεντάχθηκε στο πρόγραμμα, στην ρυθμική παγοδρομία και την τοξοβολία (Διεθνής Ολυμπιακή Επιτροπή, 2014).

Η Διεθνής Ομοσπονδία κολύμβησης ήταν η πρώτη Ομοσπονδία που προώθησε τη γυναικεία συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Συνεπώς, στους **Ολυμπιακούς της Στοκχόλμης το 1912** που η κολύμβηση εντάχθηκε για πρώτη φορά στα αγωνίσματα των γυναικών, ενισχύθηκε σημαντικά η συμμετοχή τους με 41 από τις 55 γυναίκες να αγωνίζονται στα 100 μέτρα και στα 4X100 μέτρα ελεύθερο.

Ανάμεσα στο πρώτο ξεκίνημα της προσπάθειας των γυναικών και στη μικρή πρόοδο που ακολούθησε, ο παγκόσμιος πόλεμος ανέστειλε την εξέλιξη του αθλητισμού, καθώς κυρίαρχη ήταν η ανάγκη για αποκατάσταση της ειρήνης (Lekarska, 1990).

Στοκχόλμη 1912, Αθλήτριες στο άθλημα της κολύμβησης

Μετά το τέλος του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου, η Δ.Ο.Ε αποφάσισε να δημιουργήσει μια οργανωτική επιτροπή η οποία θα συγκροτούνταν και θα ελεγχόταν από τα δικά της μέλη. Αυτό συνέβη διότι παρά της φιλοδοξία της Δ.Ο.Ε για έλεγχο του προγράμματος των Ολυμπιακών Αγώνων, στην πραγματικότητα η διαμόρφωση του προγράμματος ήταν στα χέρια των οργανωτικών επιτροπών και κάτω από αυτές τις συνθήκες οι γυναίκες εντάχθηκαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες χωρίς την συγκατάθεση της Δ.Ο.Ε. Με τη δημιουργία αυτής της οργανωτικής επιτροπής όμως, η Δ.Ο.Ε δεν κατάφερε να διαγράψει όσα είχαν καταφέρει οι γυναίκες. Ο Κουμπερντέν

διαπίστωσε ότι δεν μπορούσε να απορρίψει τις ήδη υπάρχουσες συμμετοχές των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες παρόλα αυτά ήταν αποφασισμένος να μην επιτρέψει την ανοιχτή πρόσβαση των γυναικών στο ανταγωνιστικό πρόγραμμα.

Την περίοδο του Μεσοπολέμου, το γυναικείο κίνημα που είχε κάνει την εμφάνισή του πριν από τον Α' Παγκόσμιο με πολλά εθνικά φεμινιστικά κινήματα, άρχισε να αποκτά μεγαλύτερη δυναμική. Στο πλαίσιο αυτό, **άρχισε να αναδύεται το γυναικείο αθλητικό κίνημα**, όχι μόνο στις Ευρωπαϊκές χώρες και τις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής αλλά και στην Ασία. Με εκπρόσωπο τη Γαλλίδα κωπηλάτισσα και μελλοντική Πρόεδρο της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Γυναικείου Αθλητισμού Αλίσια Μιλάτ (Alice Milliat) και γυναίκες αντιπροσώπους από πέντε ακόμα χώρες, ζήτησαν από τη Δ.Ο.Ε να συμπεριλάβει τις γυναίκες σε όλο το Ολυμπιακό πρόγραμμα (track and field Programme) (Carpentier & Lefevre, 2006). Τελικά στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1920 η Δ.Ο.Ε συμπεριέλαβε γυναικεία αγωνίσματα, όχι όμως για να προωθήσει την ισότητα αλλά για να προσπαθήσει να αποτρέψει την δημιουργία Γυναικείων Ολυμπιακών Αγώνων, κάτι που ήταν στα άμεσα σχέδια της η Αλίσια Μιλάτ (Teetzel,2011).

Η Αλίσια Μιλάτ χρησιμοποιώντας την εμπειρία που είχε αντλήσει από τα πολλά ταξίδια της στην Αμερική και στην Αγγλία πάνω στο αντικείμενο της διοίκησης αθλητισμού, προχώρησε στη δημιουργία Ολυμπιακών Αγώνων για γυναίκες το 1921 στο Μονακό, με τη συμμετοχή αθλητριών από τη Γαλλία, τη Μ. Βρετανία, τη Νορβηγία, την Ιταλία και την Ελβετία. Δεδομένου του κυρίαρχου κοινωνικού μοντέλου που επέβαλε τον διαχωρισμό των φύλων στους περισσότερους τομείς της ζωής (Carpentier & Lefevre, 2006), τον Αύγουστο του 1922, η Αλίσια Μιλάτ διοργάνωσε στο Παρίσι τους δεύτερους Ολυμπιακούς Αγώνες Γυναικών, με τη συμμετοχή 300 αθλητριών από τις προαναφερόμενες χώρες και επιπρόσθετα από την Τσεχοσλοβακία και το Βέλγιο. Οι αγώνες αυτοί και κάτω από σθεναρές πιέσεις της Δ.Ο.Ε, μετονομάστηκαν σε «Παγκόσμιους Αγώνες Γυναικών» και διεξάγονταν κάθε τετραετία (Καμπερίδου,2012). Όταν αυτό το κίνημα της χειραφέτησης των γυναικών άρχισε να γίνεται απειλή για τη θεσμική κυριαρχία των ανδρών και να αμφισβητούνται οι κοινωνικοί ρόλοι, ξεσηκώθηκε πλήθος αντιδράσεων από τους Ολυμπιακούς ηγέτες.

1922, Βρετανική Αποστολή στους Ολυμπιακούς Γυναικών

Το 1925, ύστερα από την παραίτηση του Κουμπερντέν, ανέλαβε την Προεδρία ο Χένρι ντε Μπαλετ Λετούρ, ο οποίος από την πρώτη του συνάντηση με τα μέλη της Δ.Ο.Ε, μεταξύ των πρώτων θεμάτων που έθεσε, ήταν οι Ολυμπιακοί Αγώνες Γυναικών. Ωστόσο, ο στόχος τους δεν ήταν να εμποδίσουν αυτούς τους αγώνες ή να αποκτήσουν τον έλεγχο τους, αλλά να αλλάξουν το όνομά τους καθώς θεωρούσαν υβριστικό να χρησιμοποιούνται οι όροι « Ολυμπιακοί Αγώνες, Ολυμπιάδες, Ολυμπιακή Επιτροπή» σε μια διοργάνωση που δεν υπόκειται στον έλεγχο της Δ.Ο.Ε.

Ύστερα από παρέμβαση της Παγκόσμιας Επιτροπής Αθλητικών Ομοσπονδιών (IAAF) και πολλές διαβουλεύσεις, επήλθε συμφωνία με την Ομοσπονδία των Γυναικών και τη Δ.Ο.Ε και εγκαταλείφθηκε ο τίτλος Ολυμπιακοί Αγώνες Γυναικών, εφόσον τους υποσχέθηκαν ότι θα μπορούν να ιδρύσουν αθλητικούς κανονισμούς, όπως για παράδειγμα την επικύρωση νέων παγκόσμιων ρεκόρ.

Για κάποιος ιστορικούς του μοντέρνου Ολυμπιακού Κινήματος, η πρώτη αξιοσημείωτη περίπτωση συμμετοχής των γυναικών στους Αγώνες ήταν στην **Ολυμπιάδα του Άμστερνταμ το 1928**, οι πρώτοι Θερινοί Ολυμπιακοί Αγώνες που διοργανώθηκαν κατά τη διάρκεια της θητείας του νέου Προέδρου της Δ.Ο.Ε, Χένρι

ντε Μπαλετ Λετούρ. Παρόλα αυτά, η παραίτηση του Κουμπερντέν και η εισαγωγή νέου Προέδρου δε μεταφράστηκε αυτόματα σε αύξηση της συμμετοχής των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες – οι διάδοχοι του Κουμπερντέν μοιράζονταν τις ίδιες αξίες και ιδέες σε ό,τι είχε σχέση με τη συμμετοχή των γυναικών – αλλά στην ουσία ήταν ένα μποϋκοτάζ για τους Γυναικείους Αγώνες που γίνονταν υπό τη διοργάνωση της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Γυναικείου Αθλητισμού. Στους αγώνες αυτούς συμμετείχαν 277 γυναίκες, τρεις φορές μεγαλύτερος αριθμός από αυτόν στους Γυναικείους Αγώνες της Σουηδίας το 1926. Οι Ολυμπιακοί αυτοί έγιναν η αφορμή να μην ξαναεισαχθεί άθλημα στίβου με πάνω από 200 μέτρα τρέξιμο για τα επόμενα 32 χρόνια και αυτό γιατί σύμφωνα με πολλά δελτία τύπου της εποχής, αρκετές γυναίκες απέτυχαν να ολοκληρώσουν τον αγώνα και άλλες κατέρρευσαν από την εξάντληση. Ο δημοσιογράφος Τζον Τούνις για παράδειγμα, έγραψε “ Στο έδαφος του τιμμεντένιου μονοπατιού, βρίσκονται 11 αξιολύπητες γυναίκες, 5 από αυτές τα παράτησαν πριν τερματίσουν και 5 από αυτές κατέρρευσαν αφού τερμάτισαν”. Ανεξάρτητα από την πραγματική κατάσταση των δρομέων και παρά το γεγονός ότι και οι άντρες αθλητές κάποιες φορές άγγιζαν τα όρια της εξάντλησης κατά τη διάρκεια αγώνων, οι πολέμιοι της γυναικείας συμμετοχής χρησιμοποίησαν αυτά τα δελτία τύπου για να εξαιρέσουν τα 800 μέτρα τρέξιμο από τα αθλήματα των γυναικών, στην προσπάθειά τους να αφαιρέσουν όλα τα αθλήματα που συμμετείχαν οι γυναίκες (Azizi,2009).

Ολυμπιάδα Αμστερνταμ 1928, αγώνισμα 800 μέτρων

Στους Ολυμπιακούς του 1932 στο Λος Άντζελες, ο αριθμός των γυναικών που συμμετείχαν αυξήθηκε, παρόλο που δεν προβλέφθηκε η στέγασή τους στο πρώτο Ολυμπιακό χωριό που οργανώθηκε για τις ανάγκες της Ολυμπιάδας. Αυτός όμως ο ανταγωνισμός ανάμεσα στις δύο διοργανώσεις, οδήγησε στην οριστική διάλυση της Ομοσπονδίας Γυναικών.

Η σύντομη ύπαρξη της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Γυναικείου Αθλητισμού (1921–1936) ήταν αρκετή για να δημιουργήσει την ορμή που απαιτούνταν για την ανάπτυξη του αθλητισμού των γυναικών ανάμεσα στους δύο Παγκοσμίους Πολέμους. Η επαναλαμβανόμενη, τακτική και επιτυχημένη διοργάνωση των Γυναικείων Αγώνων έφτασε να έχει μέλη από 30 διαφορετικές χώρες (Carpentier & Lefevre, 2006).

2.2.1 Η ΠΡΩΤΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ ΕΛΛΗΝΙΔΩΝ ΣΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Κατά την περίοδο του Μεσοπολέμου, τα πρώτα βήματα του αθλητισμού των γυναικών στην Ελλάδα συνδέθηκαν με την άνοδο του μορφωτικού τους επιπέδου. Αξιοσημείωτο είναι ότι παράλληλα με την εμφάνιση λιγοστών αθλητριών, ορισμένες Ελληνίδες δραστηριοποιήθηκαν στο επίπεδο διοίκησης του αθλητισμού (Ζάικος, 2004).

Το 1924, έτος διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων στο Παρίσι, το Πανελλήνιο Πρωτάθλημα, το οποίο διοργανώθηκε από τον Σ.Ε.Γ.Α.Σ, θα προέκρινε τους αθλητές που θα συμμετείχαν στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Στο επίσημο πρόγραμμά του συμπεριλήφθηκαν και αγώνες αντισφαίρισης στους οποίους κυριαρχούσε το γυναικείο φύλο. Νικήτρια αναδείχθηκε η Λένα Βαλαωρίτου Σκαραμαγκά η οποία προκρίθηκε για να συμμετάσχει στους αγώνες εκείνου του έτους. Μια από τις σημαντικότερες Ελληνίδες αθλήτριες που διακρίθηκε διεθνώς κατακτώντας το αργυρό μετάλλιο στους Ολυμπιακούς του 1924, ήταν η Ιουλία Βλαστού Σερπιέρι, η οποία όμως ήταν εγγεγραμμένη στην Γαλλική Ομοσπονδία, όπου μεγάλωσε και δεν είχε τη δυνατότητα να συμμετέχει στις διεθνείς διοργανώσεις με τα ελληνικά χρώματα. Δυστυχώς η αντισφαίριση, το μόνο άθλημα στο οποίο συμμετείχαν Ελληνίδες και θα μπορούσαν να πάρουν μέρος και στις επόμενες Ολυμπιάδες, συμπεριλήφθηκε για τελευταία φορά στους Ολυμπιακούς Αγώνες των Παρισίων.

Ιουλία Βλαστού - Σερπιέρι, αργυρή Ολυμπιονίκης στους Αγώνες του 1924

Το διάστημα ανάμεσα στο 1925 και 1930 παρατηρείται έντονη αθλητική κίνηση στην Ελλάδα, γεγονός το οποίο οφείλεται αφενός στην έντονη διεθνώς αθλητική κινητικότητα που επηρεάζει άμεσα την Ελλάδα και αφετέρου στην έκδοση σημαντικών αθλητικών περιοδικών, όπως του εβδομαδιαίου «Αθλητικού Κόσμου». Ουσιαστική εκδήλωση για τους αθλητικούς φορείς της εποχής ήταν η διεξαγωγή εσωτερικών αγώνων. Πρωτοπόροι σε ό,τι αφορά τις γυναίκες ήταν οι Έλληνες της Μικράς Ασίας, είτε βρίσκονταν ως πρόσφυγες σε Ελληνικό έδαφος είτε παρέμεναν στον τόπο τους.

Στην Αθήνα το 1926, ο Πανιώνιος Γυμναστικός Σύλλογος οργάνωνε αθλητικές επιδείξεις γυναικών και στους εσωτερικούς αγώνες που διοργάνωσε, συμμετείχαν και νεαρές αθλήτριες. Αν η γυναικεία αθλητική δραστηριότητα στην Αθήνα ήταν λίγο έως πολύ γνωστή, σε άλλες ελληνικές περιοχές έκανε τα πρώτα της βήματα ιδρύοντας τους πρώτους γυναικείους αθλητικούς συλλόγους.

Το γεγονός ότι οι γυναίκες σιγά – σιγά άρχισαν να αποτελούν τμήμα του αθλητικού χάρτη της χώρας, δε σημαίνει ότι υπήρξε και η ανάλογη καθιέρωση του γυναικείου αθλητισμού στη συνείδηση του κοινωνικού συνόλου. Όσοι διαφωνούσαν με το φαινόμενο αυτό αλλά συνειδητοποιούσαν την έκταση που είχε λάβει, επιχειρούσαν να απομονώσουν τη γυναίκα σε ορισμένα σπορ και εκτός του αθλητικού κινήματος,

μια τάση που όπως περιγράψαμε παραπάνω, καταγραφόταν σε διεθνή κλίμακα (Σκιαδάς,1998).

Στην Αθήνα του 1930, δεν υπήρχαν διαθέσιμοι ειδικοί χώροι για την προπόνηση αθλητριών και η αθλητική συνύπαρξη ανδρών και γυναικών ήταν αδιανόητη. Η εικόνα της καταπονημένης αθλήτριας κρινόταν ως «καταθλιπτική» και απείχε από το πρότυπο της «ιδεώδους γυναίκας», ενώ τα σπορς θεωρούνταν προκλητικά, κατά τον ενδυματολογικό κώδικα της εποχής. Σύμφωνα εξάλλου με μια τότε διαδεδομένη αντίληψη, η γυναίκα δεν διέθετε το φυσικό και διανοητικό σθένος να ανταπεξέλθει στις επίπονες αθλητικές δοκιμασίες (Ζάικος,2004).

Σημαντική ώθηση για την εξέλιξη του γυναικείου αθλητισμού στην Ελλάδα, ήταν ο Σ.Ε.Γ.Α.Σ. που ήταν εγγεγραμμένο μέλος της Διεθνούς Ομοσπονδίας Γυναικών (FSFI) σχεδόν από την ίδρυσή της και λάμβανε μέρος στα συνέδριά της. Μετά από ένα συνέδριό της η FSFI γνωστοποίησε στον Σ.Ε.Γ.Α.Σ. ότι ο Ελληνικός γυναικείος αθλητισμός αναγνωρίστηκε διεθνώς και ότι αποτελούσε μέλος της Διεθνούς Ένωσης. Η εξέλιξη αυτή ενεργοποίησε τη διοίκηση του Σ.Ε.Γ.Α.Σ και αποφασίστηκε να δοθεί ελεύθερη μεταγραφή στις Ελληνίδες αθλήτριες οι οποίες θα είχαν πλέον τη δυνατότητα να είναι μέλη ενός ορισμένου Συλλόγου για τον οποίον θα αγωνίζονταν. Επιπρόσθετα, ενέκρινε τον *«Κανονισμό Γυναικείου Αθλητισμού Στίβου δια τους Διεθνείς Αγώνες»*, απόφαση που έθετε τις βάσεις για την επίσημη οργάνωση του γυναικείου αθλητισμού που μέχρι τότε εξαρτιόταν από τη θέληση των Συλλόγων (Σκιαδάς,1998).

Οι γυναίκες μέσα σε αυτές στις τρεις δεκαετίες κατάφεραν να κάνουν αισθητή την ανάγκη τους για ενεργή συμμετοχή σε όλους τους τομείς της κοινωνίας και ιδιαίτερα στον τομέα που ερευνούμε, τον αθλητισμό. Άλλος ένας παγκόσμιος πόλεμος με μεγαλύτερες καταστροφές από τον πρώτο, ανέστειλε για άλλη μια φορά την εξέλιξη της ζωής.

ο **1948 – 1968**

Αν η χρονική περίοδος ανάμεσα στο 1920 και το 1946 μπορεί να θεωρηθεί μεταβατική, η περίοδος ανάμεσα στο 1948 και το 1968 χαρακτηρίζεται από μια σαφή

ανοδική τάση του γυναικείου αθλητισμού στον κόσμο, παρότι αυτό δεν εκφράζεται στους Ολυμπιακούς Αγώνες (Lekarska,1990). Από κοινωνιολογική άποψη, θεωρείται ότι οι τέσσερις κύριοι παράγοντες που διευκόλυναν τη γυναίκα να εισχωρήσει στο χώρο της άθλησης ήταν οι εξής : 1.η καταξίωση της σημαντικότητας του ελεύθερου χρόνου ως “παραγωγική επένδυση” για το κοινωνικό σύνολο, με ταυτόχρονη καθιέρωση και ανάπτυξη των κατάλληλων δραστηριοτήτων με κέντρο βάρους τα υπαίθρια σπορ, 2. η αύξηση του αριθμού των γυναικών που σπούδαζαν σε ανώτερα και ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα, 3. η σχετική φιλελευθεροποίηση της θρησκείας και η αποκατάσταση της προσοχής για το σώμα και 4. οι γενικότερες τεχνολογικές και κοινωνικές εξελίξεις οι οποίες δημιούργησαν τις συνθήκες για την είσοδο της γυναίκας σε περισσότερα πεδία οικονομικού και κοινωνικού βίου (Σκιαδάς,1998).

Η αναβολή των Αγώνων για 12 χρόνια, εξαιτίας του Β’ Παγκοσμίου Πολέμου, δεν έφερε καμία αύξηση στην γυναικεία συμμετοχή ούτε στον αριθμό των αθλημάτων που μπορούσαν να συμμετάσχουν, στους πρώτους **μεταπολεμικούς Ολυμπιακούς του 1948 στο Λονδίνο**. Παρά το γεγονός ότι κατά τη διάρκεια του πολέμου οι γυναίκες είχαν επιδείξει τις ικανότητές του, που εξαιτίας της απουσίας των ανδρών αναγκάστηκαν να αφήσουν τα του οίκου και να παρέχουν οικονομική βοήθεια στην οικογένεια και στην χώρα τους, συμμετείχαν μόνο σε 5 αθλήματα. Μεγάλη αίσθηση στους αγώνες του Λονδίνου προκάλεσε η εμφάνιση της 30χρονης Ολλανδέζας Fanny Blankers – Koen, μητέρας δύο παιδιών, η οποία κατέκτησε τέσσερα χρυσά μετάλλια στα 100, 200, 80 μέτρα μετ’ εμποδίων καθώς και στη σκυταλοδρομία 4X100μέτρα. Η « ιπτάμενη νοικοκυρά» όπως αποκλήθηκε από τον τύπο της εποχής, συμμετείχε για πρώτη φορά σε Ολυμπιακούς Αγώνες και κατάφερε να πετύχει όλες αυτές τις διακρίσεις. Επίσης, διακρίθηκε για πρώτη φορά μια έγχρωμη αθλήτρια, η Alice Coachman, η οποία κατέκτησε χρυσό μετάλλιο στο άλμα εις ύψος, σημειώνοντας και ολυμπιακή επίδοση (Azizi,2009).

Στους αγώνες του 1952 στο Ελσίνκι, συμμετείχαν 4.407 αθλητές από τους οποίους οι 518 ήταν γυναίκες. Πολλοί αποκάλεσαν αυτή την Ολυμπιάδα ως Ολυμπιάδα του Emil Zatopek γιατί αυτός και η γυναίκα του απέσπασαν 4 χρυσά μετάλλια. Επίσης, οι γυναίκες αγωνίσθηκαν για πρώτη φορά στο δρόμο των 10.000 μέτρων.

Η Μελβούρνη υποδέχτηκε τους Ολυμπιακούς του 1956 με 371 αθλήτριες και 2.813 αθλητές. Στα αγωνίσματα των γυναικών διακρίθηκαν κυρίως οι αθλήτριες της Αυστραλίας.

Ανάμεσα στις δύο Ολυμπιάδες (1956 – 1960), παρουσιάζεται στην Ελλάδα σημαντική σειρά συμμετοχών Ελληνίδων αθλητριών σε διεθνείς συναντήσεις (Βαλκανικοί, Πανερωπαϊκοί, κ.α.). Το γεγονός ότι δεν κατάφεραν να διακριθούν, δε μειώνει τη σημαντικότητα της συμμετοχής τους.

Στην Ολυμπιάδα της Ρώμης το 1960, έλαβαν μέρος 86 κράτη με πολλές συμμετοχές αθλητών σε όλα τα αθλήματα, γεγονός που προκάλεσε προβλήματα στους διοργανωτές. Η Δ.Ο.Ε. έσπευσε να καθιερώσει όριο επιδόσεων για τη συμμετοχή και πρόκριση των περισσότερων από 5000 αθλητών που δήλωσαν συμμετοχή. Για πρώτη φορά σε αυτή την Ολυμπιάδα, τέθηκε στην υπηρεσία των Ολυμπιακών Αγώνων η τηλεόραση που έδωσε τη δυνατότητα να μεταφερθεί η εικόνα σε όλο τον κόσμο, ενισχύοντας έτσι τη διάδοσή τους. Αξιοσημείωτο είναι ότι στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Ρώμης δε συμμετείχε καμία Ελληνίδα γυναίκα με εξαίρεση την πριγκίπισσα Ειρήνη που κατείχε αναπληρωματική θέση στην ομάδα της ιστιοπλοΐας (Σκιαδάς, 1998).

Η Σοβιετική Ένωση, που συμμετείχε για πρώτη φορά στους Ολυμπιακούς Αγώνες του 1952, πρωτοπόρησε προσθέτοντας ομαδικά γυναικεία αγωνίσματα στους Συλλόγους της, όπως η καλαθοσφαίριση, η πετοσφαίριση και η κωπηλασία. Ο Costantin Adrianon που εκπροσωπούσε τη χώρα σαν μέλος της Δ.Ο.Ε., πρότεινε στο συνέδριο που έγινε στη Σόφια να επιτρέπεται η γυναικεία συμμετοχή σε όλα εκείνα τα αθλήματα που έχουν αναγνωριστεί επισήμως σε Παγκόσμια Πρωταθλήματα Γυναικών. Η πρόταση μεταβιβάστηκε στο Εκτελεστικό Συμβούλιο της Δ.Ο.Ε. αλλά ξανασυζητήθηκε ένα χρόνο μετά τους Ολυμπιακούς στη Ρώμη όπου και απορρίφθηκε με 26 προς 2 ψήφους. Παρότι τα μέλη της Δ.Ο.Ε δεν ήταν έτοιμα να δεχτούν μια τόσο καινοτόμα πρόταση, κατά τη διάρκεια του 1960 και αρχές 1970, ενέκριναν την προσθήκη των ήδη υπάρχοντων αθλημάτων και επέτρεψαν την προσθήκη κάποιων καινούργιων αθλημάτων όπως την καλαθοσφαίριση, την κωπηλασία, την χειροσφαίριση, την πετοσφαίριση και τη σκοποβολή (Azizi, 2009).

Σαφώς οι ευρύτεροι κοινωνικοί αγώνες, οι ευρύτερες δομικές αλλαγές της κοινωνικής συγκρότησης μετά τους δύο παγκοσμίους πολέμους, καθώς και οι μεταβολές των

αντιλήψεων περί έμφυλων ρόλων συνέβαλαν στη σταδιακά αυξανόμενη πρόσβαση των γυναικών σε πολλές ανδροκρατούμενες κοινωνικές περιοχές, όπως ο αθλητισμός. Η αξίωση των γυναικών για συμμετοχή στα ολυμπιακά δρώμενα εμφανίστηκε σε μια ιστορική περίοδο που λάμβαναν χώρα ευρύτεροι κοινωνικοί και οικονομικοί μετασχηματισμοί. Κατά την πρώτη κυρίως εικοσαετία του 20^{ου} αιώνα, οι αγώνες και οι κατακτήσεις του γυναικείου κινήματος στον κοινωνικό τομέα, ανάγκασαν τη Δ.Ο.Ε. , τις αθλητικές ομοσπονδίες και γενικότερα τους αθλητικούς θεσμούς, να διατυπώσουν με σαφήνεια τα αίτια του αποκλεισμού των γυναικών από τα αθλητικά και αγωνιστικά δρώμενα. Με λίγα λόγια θεσπίστηκαν σε αρκετά αθλήματα ιδιαίτερα πλαίσια ανέλιξης της αγωνιστικής δραστηριότητας των γυναικών που είχαν ως βάση τη βιολογική διαφορά, τα γενετικά χαρακτηριστικά, τη διαφορά των φύλων και στόχευαν στη διασφάλιση και προαγωγή της υγείας της γυναίκας και στην προβολή της θηλυκής γοητείας(Pfinster, 1990). Η αποδοχή μιας τέτοιας διαφοροποίησης με βάση τα γενετικά χαρακτηριστικά, σε συνδυασμό με τον χαρακτηρισμό πολλών αθλημάτων ως ανδρικά, δημιουργούσε πολλές δυσκολίες πρόσβασης στις γυναίκες. Συνεπώς, το άνοιγμα του καταλόγου των αθλημάτων στα οποία μπορούσαν να συμμετέχουν οι γυναίκες, ήταν ένα πολύ μεγάλο βήμα (Καμπερίδου,2012).

2.2.2 Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

Στην Ελλάδα τόσο ο πόλεμος όσο και τα γεγονότα που ακολούθησαν, είχαν ως αποτέλεσμα τη μείωση της αθλητικής δραστηριότητας των γυναικών. Εξάιρεση αποτέλεσαν οι Ελληνίδες της Κύπρου και της Αιγύπτου όπως επίσης και οι λίγες Ελληνίδες της Κωνσταντινούπολης οι οποίες όμως αγωνίζονταν με τα χρώματα των τουρκικών συλλόγων. Η αρνητικές συνθήκες που έφερε η κατοχή στον γυναικείο αθλητισμό και οι επιπτώσεις στην εξέλιξή του ήταν καθοριστικές και οι προσπάθειες που έγιναν για την αναζωογόνησή του δεν απέδωσαν. Μπορεί να υπήρχαν σημαντικές αθλητικές παρουσίες, όμως δεν επαρκούσαν για να τονώσουν το ηθικό των κοριτσιών και να τα ωθήσουν στα γυμναστήρια.

Τη δεκαετία του 50' η διοίκηση του Σ.Ε.Γ.Α.Σ προέβαινε σε συνεχείς εκκλήσεις προς τα σχολεία, τα σωματεία, επισκεπτόταν γυμνάσια θηλέων, εξέδιδε εγκυκλίους, χωρίς κανένα σημαντικό αποτέλεσμα. Χρόνο με το χρόνο καταβάλλονταν προσπάθειες να αυξηθούν οι γυναικείες αγωνιστικές διοργανώσεις και να υπάρχει μια ευπρεπής

παρουσία των γυναικείων αγωνιστικών τμημάτων σε διεθνείς αγώνες. Τα μέσα όμως που παρέχονταν στις αθλήτριες ήταν πενιχρά και δεν βοηθούσαν στην αύξηση της συμμετοχής των γυναικών.

Η μειονεκτική θέση του γυναικείου έναντι του ανδρικού αθλητισμού μπορούσε να αποδοθεί και εκείνη την εποχή, στις προκαταλήψεις. Η εφημερίδα Αυγή υπολόγιζε ότι το 1960 ασχολούνταν με τον αθλητισμό λιγότερες από 500 γυναίκες. Ως χαρακτηριστικό παράδειγμα ανέφερε ότι το 1958 είχε απαγορευθεί στις μαθήτριες που έπαιρναν μέρος στις ετήσιες σχολικές επιδείξεις να φορέσουν σορτς και υποχρεώθηκαν να φορέσουν τις ακατάλληλες για άσκηση «φουφούλες» (Σκιαδάς,1998).

ο 1966 – 2000

Από τη δεκαετία του 70' παρατηρείται αυξημένη συνειδητοποίηση για τη συμβολή του αθλητισμού στην καλή φυσική κατάσταση όλων, και ιδιαίτερα των γυναικών. Οι γυναικείες αθλητικές διοργανώσεις αυξάνονται ολοένα και περισσότερο στις ανεπτυγμένες κυρίως χώρες αλλά σταδιακά και στις αναπτυσσόμενες. Ήταν μια εξέλιξη που συμβάδιζε με την πρόοδο του γυναικείου κινήματος. Πάνω από όλα, κατά τη διάρκεια του 1970 η γυναικεία συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες αυξήθηκε σημαντικά καθώς η Δ.Ο.Ε. σε συνεργασία με τη Διεθνή Ομοσπονδία Αθλητισμού, επέκτεινε τα αγωνίσματα που μπορούσαν να συμμετέχουν οι γυναίκες (Azizi,2009). Η συνεχείς προσπάθειες των γυναικών να κατακτήσουν την ισότητα οδήγησε στον διαρκή ανταγωνισμό, ο οποίος μεταφέρθηκε στον γυναικείο αθλητισμό (Σκιαδάς,1998).

Η είσοδος των γυναικών στον παραδοσιακό αντρικό κόσμο των μυών και των υψηλών επιδόσεων, είχε αγγίξει ένα ευαίσθητο σημείο του κοινού και των ιατρικών κύκλων. Γυναικολόγοι, φυσιολόγοι και άλλοι ειδικοί της ιατρικής, άρχισαν να ψάχνουν τα αίτια διαφόρων φαινομένων όπως «την απόρριψη της θηλυκότητας», «της ανεπαρκούς ανάπτυξης της θηλυκότητας» όπως και τις επιπτώσεις της άθλησης στον ορμονικό και φυσιολογικό κύκλο του γυναικείου οργανισμού. Στον τομέα του αθλητισμού οι γιατροί και άλλοι ειδικοί είχαν τη δύναμη να ορίζουν τις ηθικές και σεξουαλικές αποκλίσεις και να ενισχύουν την πατριαρχική ιδεολογία. Η συνεχής ενασχόληση των ψυχολόγων με το φύλο, τον σεξουαλικό ρόλο των αθλητριών και την

υποτιθέμενη σύγκρουση μεταξύ των δύο στοιχείων, διατηρούσε τον μύθο ότι ο αθλητισμός και η θηλυκότητα είναι από τη φύση τους ασυμβίβαστα. Γι' αυτό τα ομαδικά, λιγότερα «θηλυκά» αθλήματα, άργησαν να μπουν στο ολυμπιακό πρόγραμμα. Με την ανάπτυξη της επιστήμης της γυναικολογίας και τη χρήση αντισυλληπτικών χαπιών, ο ορμονικός έλεγχος του έμμηνου κύκλου έγινε σημαντικό στοιχείο του γυναικείου αθλητισμού και στο επίκεντρο της αθλητιατρικής βρισκόταν το θέμα της επίδρασης του αθλητισμού στην εμμηνόρροια.

Το 1966, στο Ευρωπαϊκό Πρωτάθλημα στη Βουδαπέστη έγιναν για πρώτη φορά, επίσημα, τεστ φύλου από τρεις γυναίκες γυναικολόγους, με απλή οπτική διαπίστωση. Όταν το 1967 μια αθλήτρια έλαβε μέρος στον Μαραθώνιο της Βοστώνης μεταμφιεσμένη σε άντρα, οι εξετάσεις φύλου έγιναν αυστηρότερες με την προσθήκη χρωμοσωματικών εξετάσεων, παρόλο που αμφισβητήθηκε και αμφισβητείται ακόμα η ορθότητα αυτών των τεστ. Από το επόμενο έτος, το τεστ φύλου αποτελούσε απαραίτητη προϋπόθεση για τη συμμετοχή των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Μετά τους Ολυμπιακούς εκείνης της χρονιάς, ο επικεφαλής των εξεταστών δήλωσε στους δημοσιογράφους ότι μετά την εξέταση 911 αθλητριών, ήταν πεπεισμένος ότι ο αθλητισμός τις ασχίμαινε και τα σώματά τους γίνονταν σκληρά και νευρώδη. Οι λανθασμένες αυτές αντιλήψεις συνεχίστηκαν για σειρά δεκαετιών και συνοδεύονταν από ταμπού και μύθους που σχετίζονταν με τη συμμετοχή των γυναικών στην άθληση, την αμφισβήτηση της θηλυκότητας, τα ταμπού της ακινησίας κατά τη διάρκεια της εγκυμοσύνης και της άσκησης σε προχωρημένη ηλικία (Rail,1990).

Η εγκατάλειψη αυτών των πεποιθήσεων ήρθε παράλληλα με την προώθηση της γνώσης. Οι έρευνες απέδειξαν ότι οι αθλήτριες είναι περισσότερο πιθανό να έχουν εγκυμοσύνη χωρίς επιπλοκές από ότι οι μη αθλούμενες και ότι επίσης τόσο από φυσιολογικής όσο και από ψυχολογικής άποψης, η γυναίκα προσαρμόζεται αποτελεσματικά σε εντατικά προπονητικά προγράμματα που επιβάλλουν οι απαιτήσεις του υψηλού ανταγωνισμού. Επιπρόσθετα αποδείχτηκε ότι οι αθλήτριες βελτιώνουν την καρδιοαναπνευστική τους αντοχή, μειώνουν το σωματικό λίπος και βελτιώνουν την παραγωγή μυϊκού έργου (Greta,1993).

Κατά τη δεκαετία του 70', η μεγαλύτερη αλλαγή στον αθλητισμό ήταν η αύξηση των ποσοστών συμμετοχής κοριτσιών και γυναικών και η εξάπλωση του γυναικείου κινήματος που αναπροσδιόρισε τον εργασιακό και οικογενειακό ρόλο των γυναικών,

προσφέροντας στις γυναίκες περισσότερο χρόνο και ευκαιρίες να ασχοληθούν με τον αθλητισμό. Η κίνηση υπέρ της υγείας συνδυαζόταν βέβαια με την παραδοσιακή ιδέα της διατήρησης της νεανικής ομορφιάς, αλλά δόθηκε έμφαση και στην ανάπτυξη του γυναικείου σώματος. Έτσι η μυϊκή δύναμη έγινε περισσότερο αποδεκτή ως γυναικείο χαρακτηριστικό. Παρόλα τα σημαντικά επιτεύγματα των γυναικών στον αθλητισμό, η ιδέα της δημιουργίας μικτών ομάδων στα ομαδικά αθλήματα εγκαταλείφθηκε, έπειτα από έντονη αντίδραση της κοινωνίας. Έτσι, η λύση για την ενίσχυση αυτών των αθλημάτων ήταν η δημιουργία γυναικείων ομάδων, πράγμα που δεν ήταν εύκολο, καθώς η σωματική συμπλοκή μεταξύ ανδρών θεωρείτο δείγμα ανδρισμού αλλά μεταξύ γυναικών θεωρήθηκε αφύσικη, σχεδόν ομοφυλοφιλική (Mackie,1987).

Στην Ολυμπιάδα του Τόκιο το 1964 καταγράφεται για πρώτη φορά η εισαγωγή ομαδικού γυναικείου αθλήματος, της πετοσφαίριση. Στο Τόκιο πήραν μέρος 683 αθλήτριες και 4.057 αθλητές. Στην ομάδα της Ελληνικής αποστολής δε συμμετείχε καμία γυναίκα αθλήτρια.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες του Μεξικό το 1968, τελευταία λαμπαδηδρόμος ήταν η ινδικής καταγωγής αθλήτρια, Ενριέττα Μπαζίλιο, γεγονός καινοτόμο για τις γυναίκες. Στην Ολυμπιάδα εκείνη συμμετείχαν 340 αθλήτριες μόνο στα αθλήματα του στίβου. Στην Ελληνική ομάδα δεν συμμετείχε για ακόμη μια φορά γυναίκα.

Στους αγώνες του Μονάχου το 1972, τον όρκο των αγώνων εκφώνησε για πρώτη φορά γυναίκα. Στην 84μελή Ελληνική αποστολή που συμμετείχε στην Ολυμπιάδα, περιλαμβάνονταν 61 αθλητές και δύο πρωτοπόρες κολυμβήτριες, η Ελένη Αυλωνίτου και η Μαίρη Ιωαννίδου. Η Ολυμπιακοί Αγώνες του Μονάχου έμεινε στην ιστορία ως η Σφαγή του Μονάχου καθώς οι αγώνες επισκιάστηκαν από την επίθεση μιας παλαιστινιακής τρομοκρατικής οργάνωσης που απήγαγε τα μέλη της Ισραηλινής αποστολής.

Η Ολυμπιάδα του Μόντρεαλ το 1976, σημαδεύτηκε από το μποϋκοτάζ των αφρικανικών χωρών που αντέδρασαν με τη συμμετοχή της Νέας Ζηλανδίας. Αιτία ήταν το γεγονός ότι η Νέα Ζηλανδία συμμετείχε με την εθνική ομάδα ράγκμπι σε τουρνουά της Νότιας Αφρικής, χώρας που ίσχυε το απαρχαίντ. Οι επιδόσεις όμως των γυναικών κατάφεραν να κλέψουν τις εντυπώσεις και ιδιαίτερα οι διακρίσεις που πέτυχε η Ρουμάνα αθλήτρια Νάντια Κομανέντσι, η οποία σε ηλικία 15 ετών κατάφερε να κερδίσει 5 μετάλλια από τα οποία τα 3 ήταν χρυσά. Η μεγάλη επιτυχία της έδωσε

την ώθηση σε πολλά κορίτσια να την έχουν σαν πρότυπο και να ασχοληθούν με τη γυμναστική. Από τα 49 αγωνίσματα που γυναικών, οι αθλήτριες από σοσιαλιστικές χώρες απέσπασαν 44 χρυσά, 32 αργυρά και 31 χάλκινα μετάλλια, δηλαδή, περίπου το 50% των μεταλλίων. Οι επιδόσεις αυτές είχαν άμεση σχέση με τη γενικότερη προώθηση του γυναικείου αθλητισμού την οποία επεδίωκαν τα κράτη. Στην Ελληνική αποστολή που ήταν πολυμελής, συμμετείχαν δύο αθλήτριες: η ακοντίστρια Σοφία Σακοράφα και η άλτρια Μαρούλα Λάμπρου (Σκιαδάς,1998).

Νάντια Κομανέντσι, Μόντρεαλ 1976

Στην αρχή της δεκαετίας του 80', η συνεχής αύξηση της συμμετοχής γυναικών στον αθλητισμό, έστρεψε ξανά το ενδιαφέρον του ιατρικού κόσμου στην ανατομία του γυναικείου σώματος και αυτή τη φορά οι ειδικοί έκαναν λόγο για τους κινδύνους που μπορεί να προκαλέσουν οι κακώσεις από την άθληση. Οι φήμες αυτές διαλύθηκαν μετά από χρόνια και μία γνωμάτευση της Αμερικανικής Σχολής Αθλητιατρικής που υποστήριξε τη συμμετοχή των γυναικών στους δρόμους μεγάλων αποστάσεων, οδήγησε την προσθήκη του Μαραθωνίου γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες το 1984. Την ίδια δεκαετία, οι σεξουαλικές προτιμήσεις των αθλητριών έγιναν αντικείμενο συζητήσεων με αφορμή την προσφυγή μιας αθλήτριας της αντισφαίρισης στο δικαστήριο λόγω της σχέσης της με μια άλλη γυναίκα. Χωρίς αμφιβολία, ο υπαινιγμός της ομοφυλοφιλίας απέτρεψε πολλές γυναίκες από τη συμμετοχή τους στον αθλητισμό(Lenskyj, 1896). Επιπλέον, η δεκαετία του 80' ήταν ιδιαίτερα δύσκολη για τους Ολυμπιακούς Αγώνες , καθώς πολλές γυναίκες έχασαν τη συμμετοχή τους λόγω του μποϋκοτάζ πολλών χωρών στους αγώνες της Μόσχας και του Λος Άντζελες (Rail,1990).

Στους Ολυμπιακούς της Μόσχας το 1980, συμμετείχαν μόνο 80 κράτη και απείχαν 56. Η ανάμειξη της πολιτικής στη Ολυμπιάδα της Μόσχας, δημιούργησε ερωτηματικά για το μέλλον του Ολυμπιακού Κινήματος και ο νεοεκλεγμένος Πρόεδρος της Δ.Ο.Ε. Χουάν Αντόνιο Σάμαρακ είχε δύσκολο έργο να επιτελέσει. Όσον αφορά στα γυναικεία αθλήματα, εισήχθησαν για πρώτη φορά στο επίσημο πρόγραμμα, τα 50 χιλιόμετρα βάδην και το χόκεϋ. Η Ελλάδα αντιπροσωπεύτηκε για ακόμα μια φορά από τη Σακοράφα, τη Λάμπρου και την κολυμβήτρια Σοφία Δάρα.

Οι αγώνες του Λος Άντζελες το 1984, που διοργανώθηκαν για δεύτερη φορά εκεί, επισκιάστηκαν και πάλι από την αποχή της Σοβιετικής Ένωσης και 18 ακόμη χωρών. Στα γυναικεία αθλήματα προστέθηκε ο Μαραθώνιος και η συγχρονισμένη κολύμβηση και για πρώτη φορά έχουμε επίσημη χρήση ιδιωτών χορηγών με σκοπό τη διαφήμισή τους. Οι Ελληνίδες αθλήτριες αντιπροσώπευσαν τη χώρα μας σε αθλήματα στίβου, σκοποβολής και αντισφαίρισης.

Είκοσι τέσσερα χρόνια μετά την Ολυμπιάδα του Τόκιο, οι Αγώνες επέστρεψαν στην Ασία. **Στην Ολυμπιάδα της Σεούλ το 1988**, ξεπεράστηκε το φαινόμενο της αποχής, με την εκπροσώπηση της Ανατολής και της Δύσης στους Αγώνες. Η Αμερικανίδα Φλόρενς Γκρίφιθ κατακτά τρία χρυσά μετάλλια στα 100μ., 200μ., και 4Χ100μ. και κάνει όλο τον κόσμο να αναρωτιέται μέχρι πού μπορούν να φτάσουν οι γυναικείες επιδόσεις. Μεταξύ άλλων αθλημάτων, προστέθηκε και ως άθλημα επίδειξης, το τζούντο γυναικών. Η γυναικεία Ελληνική συμμετοχή παρουσιάστηκε σημαντικότερη από άλλοτε, κυρίως αριθμητικά.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Βαρκελώνης το 1992, χαρακτηρίστηκαν – εκτός από την άριστη διοργάνωση – από τη συμμετοχή των κρατών τα οποία για πολιτικούς λόγους απείχαν για πολλά χρόνια. Εμφανίστηκαν ομάδες της ενιαίας Γερμανίας και η ομάδα της Νότιας Αφρικής που είχε να συμμετάσχει σε αγώνες από το 1960. Η Ολυμπιάδα αυτή αποτέλεσε σταθμό για την Ελλάδα και την αφετηρία μιας περιόδου επιτυχιών για τον στίβο, με τη Βούλα Πατουλίδου να γίνεται η πρώτη γυναίκα που κέρδισε χρυσό Ολυμπιακό μετάλλιο στα 100μ. μετ' εμποδίων.

Βούλα Πατουλίδου, χρυσή Ολυμπιονίκης στους Αγώνες του 1992

Η Ολυμπιάδα της Ατλάντα το 1996, ήταν πολύ σημαντική για τις γυναίκες καθώς το ποσοστό συμμετοχής τους στους Αγώνες έφτασε το 40 τοις εκατό. Εξαιτίας των προσπαθειών των γυναικείων διοργανώσεων, τη μεγάλη συμβολή της Μιλλάτ και την τελική υποστήριξη των διεθνών αθλητικών φορέων οι οποίοι αποδέχτηκαν την πραγματικότητα του γυναικείου αθλητισμού παγκοσμίως, οι αγώνες της Ατλάντα είχαν ρεκόρ συμμετοχής γυναικών με 21 αθλήματα, 108 αγωνίσματα και 11 μικτά αθλήματα στο πρόγραμμα. Όλα τα νέα αθλήματα που προστίθενται στο πρόγραμμα, προβλέπουν τη συμμετοχή των γυναικών, με δύο από αυτά, το γυναικείο ποδόσφαιρο και το σοφτ μπόλ, να προστίθενται αποκλειστικά για τις γυναίκες. Η Ελληνική αποστολή ήταν εντυπωσιακή, με μεγάλες διακρίσεις στο στίβο και στη γυμναστική, με τη Νίκη Μπακογιάννη, τη Νίκη Ξάνθου, την Όλγα Βασδέκη (Σκιαδάς,1998).

Στους αγώνες του Σίδνεϋ το 2000, γυναίκες εκπροσώπησαν πάνω από το 39% των αθλητών και συμμετείχαν σε σχεδόν όλα τα αγωνίσματα, ατομικά και ομαδικά. Επίσης, έκαναν το πρώτο Ολυμπιακό τους βήμα στο άθλημα της άρσης βαρών.

Στους Ολυμπιακούς της Αθήνας το 2004, πάνω από 4.500 χιλιάδες γυναίκες πήραν μέρος στους αγώνες και *στους αγώνες του Πεκίνο το 2008*, έγινε νέο ρεκόρ με συμμετοχή των γυναικών σχεδόν σε όλα τα αθλήματα (Azizi,2009).

Από την πρώτη συμμετοχή των γυναικών στους Ολυμπιακούς του Παρισιού το 1900 μέχρι τους Ολυμπιακούς του Σύδνεϋ το 2000, πολλές γυναίκες ξεχώρισαν όχι μόνο για τις εμφανίσεις τους στους αγώνες αλλά και για τις μεγάλες διακρίσεις τους στα μετάλλια.

Ο αγώνας των γυναικών να ενταχθούν στους Ολυμπιακούς Αγώνες και η ενασχόλησή τους με τον αθλητισμό, βοήθησε στην ανατροπή κοινωνικών αντιλήψεων και στην επιβεβαίωση της ταυτότητας και του ρόλου της γυναίκας στην κοινωνία. Επιπρόσθετα, το γυναικείο κίνημα βοήθησε στον επαναπροσδιορισμό της επαγγελματικής και οικογενειακής θέσης των γυναικών με αποτέλεσμα να αυξήσει τον αριθμό των συμμετεχόντων στον αθλητισμό.

Ο αθλητισμός είναι ένα μέσο επικοινωνίας και απελευθέρωσης που ανήκει σε όλα τα ανθρώπινα όντα και είναι πολύ σημαντικός και για τους άντρες και για τις γυναίκες. Ακόμα και σήμερα όμως, η συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό εξαρτάται από τη θέση που έχουν στην κοινωνία, με αποτέλεσμα σε κάποιες χώρες όπου λόγοι θρησκευτικοί ή πολιτισμικοί θέτουν εμπόδια, οι γυναίκες να υποεκπροσωπούνται.

Οι γυναίκες κατάφεραν να γίνουν σημαντικό κομμάτι του Ολυμπιακού Κινήματος, όμως ακόμα δεν μπορούμε να μιλήσουμε για ισότητα στον ρόλο της λήψης αποφάσεων και στην ισότιμη πρόσβαση σε ηγετικές θέσεις στον τομέα του αθλητισμού, σε εθνικό αλλά και διεθνές επίπεδο.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

3.1 ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ ΣΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ

Στο προηγούμενο κεφάλαιο αναφερθήκαμε στους αγώνες που έκαναν οι γυναίκες για να πετύχουν ισότιμη μεταχείριση και συμμετοχή στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Η συμμετοχή των γυναικών στο Ολυμπιακό κίνημα έχει αλλάξει δραματικά σε σχέση με την πρώτη συμμετοχή των γυναικών στους Ολυμπιακούς Αγώνες στο Παρίσι. Η Δ.Ο.Ε, σε αντίθεση με το παρελθόν, άσκησε πιέσεις για μεγαλύτερη συμμετοχή στους Αγώνες και σε συνεργασία με τις Παγκόσμιες Ομοσπονδίες Αθλητισμού και την Επιτροπή Διοργάνωσης των Ολυμπιακών Αγώνων παρότρυναν για αύξηση της συμμετοχής των γυναικών σε ηγετικές θέσεις στον χώρο του αθλητισμού. Με τη Δ.Ο.Ε να συνεχίζει τις προσπάθειες, για πρώτη φορά στους Ολυμπιακούς του Λονδίνου το 2012, ο αριθμός των γυναικών ήταν ίσος με αυτόν των ανδρών αθλητών και με την προσθήκη του αθλήματος της πυγμαχίας στα αθλήματα των γυναικών, οι γυναίκες για πρώτη φορά στην ιστορία των Ολυμπιακών Αγώνων, έχουν ίδιο αριθμό αθλημάτων με αυτό των ανδρών (ιστοσελίδα olympic.org).

Παρά τα μεγάλα επιτεύγματα που έχουν καταφέρει οι γυναίκες και την αύξηση του αριθμού της συμμετοχής τους στους Αγώνες, η συμμετοχή σε διοικητικές θέσεις δεν έχει αυξηθεί ιδιαίτερα. Σε έρευνα που πραγματοποιήθηκε το 2003 από τους Hartmann και Pfinster (2003), αναφέρεται ότι οι γυναίκες αποτελούν μειοψηφία σε διοικητικές θέσεις στον χώρο του αθλητισμού και στη μελέτη τους σε 16 χώρες, κατέληξαν ότι οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα ηγετικών θέσεων στον αθλητισμό.

3.1.2 ΕΝΝΟΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΗΓΕΣΙΑ

Management is doing things right,
Leadership is doing the right things
W. Bennis & P. Drucker (1909)

Ηγεσία είναι η διαδικασία κατά την οποία ένα άτομο επηρεάζει την ομάδα με κατεύθυνση με σκοπό την επίτευξη των επιθυμητών στόχων της ομάδας. Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφοροι ορισμοί περί ηγεσίας, αλλά στους περισσότερους εμφανίζεται ένα κοινό στοιχείο : η ύπαρξη επιρροής για την επίτευξη κοινών στόχων της ομάδας. Τη διαδικασία της ηγεσίας συναποτελούν ο ηγέτης, οι υφιστάμενοι και οι μεταβλητές εκείνες που σχετίζονται με την κατάσταση που επικρατεί σε μία επιχείρηση (Μπουραντάς, 2008). Κατά τον Stodgill (1974), κύρια γνωρίσματα του ηγέτη, είναι η ικανότητα (*ετοιμότητα, κρίση, ευφυΐα*), τα επιτεύγματα (*γνώσεις, ακαδημαϊκή παιδεία*), η ευθύνη (*υπευθυνότητα, πρωτοβουλία, επιμονή*), η συμμετοχή (*δραστηριότητα, συνεργασία*), η θέση (*επαγγελματική, κοινωνικοοικονομική*) και τέλος η κατάσταση (*διανοητικό επίπεδο, δεξιότητες, ανάγκες*). Οι Ross και Hendrey (1958) διέκριναν την ευφυΐα, την παρακίνηση των υφισταμένων τους, τις ικανότητες, τη συνέπεια, την αυτοπεποίθηση, τη σύνεση του να είναι ικανός να παράσχει κάθε δυνατή βοήθεια, τη δυνατότητα να είναι μέλος σε μια ομάδα και την ικανότητα αποκέντρωσης της εξουσίας, τη μεταβίβαση δηλαδή της ευθύνης και των αρμοδιοτήτων (Γρηγορίου Σ. & Γρηγορίου Ι. & Ασπρίδης Γ.,2012).

Παρά την υπεροχή κάποιου μοντέλου ηγεσίας, τη μεγαλύτερη βαρύτητα διαδραματίζει η ανθρώπινη προσωπικότητα. Ακόμη και στις περιπτώσεις που εμφανίζονται ατέλειες, όταν συνδέεται με το κατάλληλο ηγετικό στυλ, τότε μπορεί να έχει ικανοποιητικά αποτελέσματα (Υψηλάντης & Συρακούλης, 2005).

3.2 ΦΥΛΟ ΚΑΙ ΗΓΕΣΙΑ

Η Κίμ Κάμπελ , η οποία διατέλεσε για τέσσερις μήνες πρωθυπουργός του Καναδά το 1993, περιέγραψε ότι αν δεν μιλούσε με αυταρχικό τρόπο δεν θα την αντιμετώπιζαν ως Ηγέτη, όμως από την άλλη, κάποιои ενοχλούνταν γιατί δεν είχαν συνηθίσει μια γυναίκα να μιλάει έτσι. Για εκείνη αυτός ήταν ο σωστός τρόπος ομιλίας για ένα Ηγέτη αλλά – κατά κάποιους όχι για μια γυναίκα (Γρηγορίου Σ. & Γρηγορίου Ι. & Ασπρίδης Γ.,2012).

Η συζήτηση σχετικά με τις αντιλήψεις για τις ομοιότητες και τις διαφορές των φύλων, έχουν αναπτυχθεί μέσα στους αιώνες. Η έννοια του φύλου έχει αλλάξει, και με την πάροδο του χρόνου έχει καθιερωθεί ως μια διακριτή διαίρεση του ανθρώπινου είδους σε «άντρα» και σε «γυναίκα». Έχοντας ως σημείο αναφοράς τις βιολογικές διαφορές των δύο φύλων, δημιουργήθηκαν μέσα στο χρόνο κοινωνικά στερεότυπα και φυλετική ιεραρχία (Kugelmann, 2002).

Στα πρόσφατα χρόνια, έχουν γίνει τεράστιες αλλαγές όσον αφορά στην κοινωνική θέση των γυναικών, και στις σχέσεις των δύο φύλων σε ένα ευρύτερο πλαίσιο. Παρά την εδραιωμένη γυναικεία παρουσία στον αθλητισμό, οι γυναίκες που κατέχουν διοικητικές και προπονητικές θέσεις, είναι ελάχιστες.

Η Δ.Ο.Ε., ως μια από τις ισχυρότερες συνιστώσες του Παγκόσμιου Αθλητισμού, δεν είχε γυναίκες εκπροσώπους μέχρι και το 1980. Το 1996, οι γυναίκες κατείχαν μόνο 7

από τις 99 θέσεις των μελών της Δ.Ο.Ε και μεταξύ του 1990 και 1996, στους 42 διορισμούς που έκανε, μόνο δύο ήταν γυναίκες. Επίσης, το 1988, η Δ.Ο.Ε. παρότρυνε τις Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές να αυξήσουν το ποσοστό της εκπροσώπησης των γυναικών σε διοικητικές θέσεις μέχρι το 2005 (ιστοσελίδα IOC). Μια τέτοια διεθνής πρωτοβουλία μας κάνει ξεκάθαρο ότι η κυριαρχία των ανδρών σε ηγετικές θέσεις είναι ένα εκτεταμένο φαινόμενο που έχει διαφορετικές αιτίες και συνέπειες (Pfinster & Ratke, 2009).

Η έρευνα που έκανε ο Rodriguez το 2003 έδειξε τα μεγάλα ποσοστά της υποεκπροσώπησης των γυναικών στις Διεθνείς Ομοσπονδίες του Αθλητισμού (IF's) με ποσοστό εκπροσώπησης λιγότερο από το 10% και με ποσοστό ακόμα λιγότερο όσον αφορά το διορισμένο μόνιμο προσωπικό.

Το Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών διερεύνησε το διοικητικό στυλ των γυναικών με βάση τον προσανατολισμό ως προς το έργο και τον προσανατολισμό ως προς τους ανθρώπους. Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν 399 γυναίκες και 310 άνδρες όλων των επιπέδων ιεραρχίας διοίκησης από 79 επιχειρήσεις. Η μελέτη κατέδειξε ότι όσο οι γυναίκες ανεβαίνουν στην ιεραρχία τόσο πιο πολύ χρησιμοποιούν διοικητικό στυλ προσανατολισμένο στο έργο. Το στοιχείο αυτό φαίνεται να είναι σύμφωνο με προηγούμενες έρευνες οι οποίες υποστηρίζουν ότι οι γυναίκες νιώθουν την ανάγκη να αλλάξουν το διοικητικό στυλ τους, προκειμένου να γίνουν αποδεκτές οι ίδιες σαν ηγέτες. Κατά αυτόν τον τρόπο, ενώ οι γυναίκες θεωρούν ότι είναι ανοιχτές, συνεργατικές και προσανατολισμένες προς τα άτομα και την ενδυνάμωση τους, νιώθουν ότι για να επιτύχουν ως φορείς αλλαγών (*change agents*) πρέπει να υιοθετήσουν περισσότερο «ανδρικό» διοικητικά στυλ. Ο προσανατολισμός ως προς τους ανθρώπους δεν διαφοροποιείται σύμφωνα με τη θέση των γυναικών στην ιεραρχία (Γρηγορίου Σ. & Γρηγορίου Ι. & Ασπρίδης Γ., 2012).

Η γυναίκα φαίνεται να προσδιορίζει διαφορετικά την εξουσία από τους άνδρες, φαίνεται να είναι πιο συνεργατική και λιγότερο αυταρχική συγκριτικά με το ανδρικό πρότυπο. Οι γυναίκες αναπτύσσουν συμπεριφορές που εστιάζουν στην ευημερία και ανάπτυξη των άλλων, στην ενθάρρυνση της συμμετοχής και τον καταμερισμό εξουσίας, ενώ οι άνδρες αναπτύσσουν συμπεριφορές που εστιάζουν στον έλεγχο, τους στόχους και την επίσημη «τυπική» εξουσία (Rosener, 1995).

Σε πρόσφατη έρευνά τους οι Folkman & Zinger (2012), έθεσαν το ερώτημα εάν οι γυναίκες θεωρούνται καλύτεροι ηγέτες από τους άνδρες. Κατά την έρευνα

απευθύνθηκαν σε άτομα του άμεσου εργασιακού περιβάλλοντος των ηγετών αυτών – σε ανώτερους, ομοιόβαθμους και συναδέλφους τους και τους ρώτησαν ποιες ηγετικές δεξιότητες νομίζουν ότι αποτελούν «το δυνατό σημείο τους», προτείνοντας τους να επιλέξουν μεταξύ 16 δεξιοτήτων οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την αποτελεσματικότητα του ηγέτη. Οι γυναίκες ηγέτες συγκέντρωσαν στις 12 από τις 16 δεξιότητες υψηλότερη βαθμολογία από τους άνδρες. Δεδομένου ότι το 64% των ηγετών εξακολουθούν να είναι άνδρες και όσο ανεβαίνει το επίπεδο της ιεραρχίας τόσο αυξάνεται το ποσοστό τους, δικαιολογημένα τίθεται το ερώτημα από τους συγγραφείς «γιατί δεν δεσμεύουμε και δεν απασχολούμε περισσότερες από αυτές τις υποδειγματικές γυναίκες ηγέτες».

Σε έρευνα που υποστηρίχθηκε από την Ευρωπαϊκή Ένωση και τις Διεθνείς Ομοσπονδίες το 2011, αποκαλύφθηκαν τα παρακάτω στοιχεία: η Δ.Ο.Ε. έχει περίπου 17% ποσοστό γυναικών ανάμεσα στα μέλη της, και 95% του ποσοστού περισσότερων από 70 Διεθνών Αθλητικών Ομοσπονδιών έχουν επικεφαλής άντρα ενώ το ποσοστό των γυναικών σε διοικητικές θέσεις είναι μικρότερο από το 10%. Επιπλέον, σε εξέταση κατανομής των φύλων που έγινε ανάμεσα στα μέλη 62 Εθνικών Ομοσπονδιών σε έξι επιλεγμένα αθλήματα, 11 Ευρωπαϊκών χωρών, αποκαλύφθηκε ότι τρεις από τις Ομοσπονδίες είχαν επικεφαλής γυναίκα και ότι το 19% των Ομοσπονδιών έχουν μέλη μόνο άνδρες. Στις περισσότερες Ομοσπονδίες οι γυναίκες είναι η μειοψηφία σε θέσεις «δύναμης». Η Νορβηγία είναι η μόνη χώρα που και στις έξι Ομοσπονδίες έχει ποσοστό εκπροσώπησης γυναικών πάνω από 25% στη διοικητική επιτροπή (Pfister, 2011).

Οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται κατάφωρα στη διοίκηση του αθλητισμού, σαν διοικητικά στελέχη, σαν μέλη διοικητικού συμβουλίου και σαν διαιτητές και προπονητές. Με λίγες αξιοσημείωτες εξαιρέσεις, οι περισσότερες υψηλόβαθμες θέσεις σε εθνικά όργανα διοίκησης στις 16 χώρες που ανέλυσαν στο βιβλίο τους οι Hartmann και Pfister (2013), κατέχονται από άντρες και δεν υπάρχει γενικότερη τάση για αύξηση αλλά για μείωση. Εκτός από το χάσμα των δύο φύλων, σε όλα τα επίπεδα της ένταξης στη διοίκηση αθλητισμού, υπάρχει έντονα η μεσολάβηση του κοινωνικοοικονομικού στάτους και της εθνικότητας.

Η υποεκπροσώπηση των γυναικών σε ηγετικές θέσεις σε αθλητικούς οργανισμούς, έχει διερευνηθεί σημαντικά, θεωρητικά και εμπειρικά από πολλούς μελετητές όπως τους Acosta & Carpenter (2004) Inglis, Danylchuk, & Pastore (2000), Knoppers,

Bedker Meyer, Ewing, & Forrest, (1990)), (1991) Lovett & Lowry (1988). Κάποιες από αυτές τις θεωρίες επικεντρώνουν το πρόβλημα στην δυνατότητα της γυναίκας για αναπαραγωγή (Lovett & Lowry, 1994 ,Stangl & Kane, 1991), στην ηγεμονική αρρενωπότητα (Whisenant, Pedersen, και Obenour, 2002) και σε φεμινιστικές θεωρίες (Aitchison, 2005; Shaw & Hoerber, 2003; Shaw & Slack, 2002). Ενώ αυτές οι θεωρίες βοηθούν στην κατανόηση του δυσανάλογου αριθμού των αντρών και γυναικών σε οργανωτικό επίπεδο, δεν κάνουν λόγο για τις συναισθηματικές και διανοητικές διεργασίες των γυναικών όταν έρχονται αντιμέτωπες με τη διαφορετική μεταχείριση σε ένα ανδροκρατούμενο αθλητικό κλάδο. Συγκεκριμένα, οι γυναίκες πρέπει να μπορούν να ανταποκρίνονται σε μια καθημερινή γλώσσα και σε ένα περιβάλλον όπου κυριαρχούν οι πεποιθήσεις που έχουν να κάνουν με τη διαφορετικότητα των φύλων. Οι έρευνες έχουν δείξει ότι οι γυναίκες υποεκπροσωπούνται σε ηγετικές θέσεις διάφορων οργανισμών αλλά το φαινόμενο αυτό είναι πιο έντονο στους αθλητικούς οργανισμούς (Davidson & Burke, 2000; Heilman, 2001; Knoppers et al., 1990; Lovett & Lowry, 1988). Αυτό συμβαίνει γιατί στον αθλητικό χώρο οι θέσεις εργασίας είναι άμεσα συνδεδεμένες με την ηγεμονική αρρενωπότητα και τα παραδοσιακά στερεότυπα του φύλου και του σεξουαλικού ρόλου (Gherardi & Poggio, 2001;Heilman et al., 2004; Jawahar & Mattsson, 2005; Whisenant et al., 2002).

Τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήγαγαν οι Pfinster και Ratke το 2009 στο Γερμανικό αθλητικό σύστημα, τους οδήγησαν σε κάποια συμπεράσματα σχετικά με την δυσανάλογη εκπροσώπηση των γυναικών σε ηγετικές θέσεις. Η παράθεση των συμπερασμάτων αυτής της Ευρωπαϊκής χώρας, μας βοηθάει να καταλάβουμε τη γενικότερη εικόνα του προβλήματος.

Αρχικά συμπέραναν ότι παρά το γεγονός ότι οι άνδρες και οι γυναίκες μέλη των εκτελεστικών οργάνων έχουν τα ίδια προσόντα, παρόμοιες θέσεις στην επαγγελματική τους ζωή και παρόμοια δέσμευση και αγάπη για τον αθλητισμό, οι γυναίκες δεν έχουν τις ίδιες θέσεις και το ίδιο κύρος με του άνδρες στα διοικητικά συμβούλια των αθλητικών οργανώσεων. Τα εμπόδια που δυσχεραίνουν την πρόσβαση και την εξέλιξη της σταδιοδρομίας σε αθλητικούς οργανισμούς δεν είναι μόνο εμπόδια με βάση το φύλο, όπως οι αρνητικές αντιδράσεις από έναν άντρα συνάδελφο, αλλά είναι αντιλήψεις που προέρχονται από την οργανωτική κουλτούρα. Αυτές οι αντιλήψεις προσδίδουν στον «ιδανικό ηγέτη» χαρακτηριστικά όπως η υψηλή

κοινωνικοοικονομική κατάσταση, μεγάλη δέσμευση στον αθλητισμό και στα αθλητικά σωματεία, ελευθερία από οικογενειακά καθήκοντα, υψηλό βαθμό αυτοπεποίθησης και επιβολή σε τυχόν διαφορές και συγκρούσεις. Κατά μέσο όρο, οι γυναίκες «συμμορφώνονται» λιγότερο με αυτή την εικόνα του «ιδανικού ηγέτη».

Επίσης, σύμφωνα με τα φυλετικά σενάρια που επικρατούν στις Δυτικές κοινωνίες, η γυναίκα είναι εκείνη που βρίσκεται αντιμέτωπη με την εξισορρόπηση της εργασίας εντός και εκτός σπιτιού, και αυτό είναι κάτι που θα επηρεάσει αρνητικά τη θέση εργασίας της όπως και την πιθανότητα να πάρει επιπλέον εθελοντική εργασία. Τα αποτελέσματα δείχνουν ξεκάθαρα ότι είναι πιο δύσκολο για τις γυναίκες παρά για τους άντρες να πετύχουν εξισορρόπηση δουλειάς και προσωπικής ζωής. Παρά το γεγονός ότι τα παιδιά είναι απαραίτητα για κάθε κοινωνία, έχει αφηθεί κυρίως στις γυναίκες να μπορούν να λύσουν την ταυτόχρονη υποχρέωση να βγάζουν λεφτά και να ανατρέφουν τα παιδιά αλλά και να μπορούν να διαχειριστούν την οικογενειακή ζωή, την επαγγελματική, τον ελεύθερο χρόνο και την εθελοντική εργασία. Για όλους αυτούς τους λόγους, οι γυναίκες με οικογένειες, συνιστούν πρόβλημα για μια ηγετική θέση στον αθλητικό χώρο.

Ακόμα, οι αθλητικοί οργανισμοί προτιμούν υποψήφιους που θα επηρεάζουν τα μέλη της ομάδας, που θα βελτιώνουν την εικόνα και τη δύναμή τους. Σε έναν ανδροκρατούμενο κόσμο, οι γυναίκες ίσως δεν προτιμώνται, καθώς θα θέλουν να προωθήσουν τα γυναικεία δικαιώματα.

Ένα άλλο εμπόδιο, που είναι βαθιά ριζωμένο στον οργανωτικό πολιτισμό και ιδιαίτερα των μεγάλων εταιρειών και αθλητικών ομοσπονδιών, είναι η χρήση του χρόνου. Αυτό επηρεάζει και τα δύο φύλα αλλά έχει συγκεκριμένες συνέπειες για τις γυναίκες ιδιαίτερα με οικογένειες (Habermann, Ottesen & Pfister, 2005; Hovden, 2000). Η οργανωσιακή κουλτούρα βασίζεται σε κανόνες, ιδανικά και σε μύθους. Ένας από τους πιο ισχυρούς μύθους είναι η ιδεολογία της εποχής, η οποία λέει ότι η ποσότητα του χρόνου που δαπανάται για τη δουλειά, είναι ένας δείκτης απόδοσης εργασίας και επιτυχίας. Ο μύθος του χρόνου και η αποθέωση των υπαλλήλων που δεν έχουν ζωή εκτός της επαγγελματικής σταδιοδρομίας, μπορεί να σταθεί σημαντικό εμπόδιο για μια γυναίκα που επιθυμεί να κάνει καριέρα σε αθλητική ομοσπονδία.

Σε γενικές γραμμές, τα αποτελέσματα της έρευνας συμβάλλουν στην εξήγηση της άνισης αναλογίας των δύο φύλων, με μια οργανωτική κουλτούρα που φαίνεται να έχει το φύλο σε ουδέτερη θέση αλλά στην πραγματικότητα βάζει τους άνδρες σε

πλεονεκτική θέση. Αυτό, δεν ισχύει μόνο για το Γερμανικό σύστημα αλλά και για το σύστημα των δυτικών Ευρωπαϊκών χωρών.

Σήμερα, στις περισσότερες χώρες η ευαισθητοποίηση των γυναικών για τα αθλητικά ζητήματα, έχει αυξηθεί και ο εκσυγχρονισμός και η παγκοσμιοποίηση έχουν εξαπλώσει την ιδέα του «αθλητισμού για όλους». Ωστόσο, η εξάπλωση αυτής της ιδέας δεν συνάδει αναγκαστικά με την εφαρμογή της ισότητας στον αθλητισμό. Για παράδειγμα, στην Τσεχική Δημοκρατία μεταφράζεται σαν αθλητισμός για τα παιδιά και τους νέους, χωρίς να υπάρχει ειδική αναγνώριση για τα κορίτσια και τις γυναίκες και στο Ιράν ενώ τα σχολεία παρέχουν αθλητικές δραστηριότητες για όλους, οι ισλαμικές παραδόσεις περιορίζουν την ανοιχτή πρόσβαση σε όλες τις δραστηριότητες για τα κορίτσια και τις γυναίκες. Πολλές χώρες δίνουν την εντύπωση ότι κατανοούν την ιδέα «αθλητισμός για όλους», όμως αυτό δεν σημαίνει απαραίτητα ότι το πραγματοποιούν με δράσεις.

3.3 ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΠΟΝΗΤΙΚΗ

Στην Ευρώπη, η προπονητική ποικίλλει και εξαρτάται κυρίως από την ηλικία και το φύλο των αθλητών, το επίπεδο του ανταγωνισμού και το άθλημα. Πολλοί εκπαιδευτές δουλεύουν εθελοντικά για τον «αθλητισμό για όλους», όπως και πολλές γυναίκες. Σε αντίθεση με τον μεγάλο αριθμό γυναικών που δουλεύουν εθελοντικά, μια συντριπτική πλειοψηφία προπονητών στην ελίτ των αθλημάτων είναι άνδρες. Αναλυτικά στατιστικά στοιχεία για το φύλο των προπονητών στις Ευρωπαϊκές χώρες δεν υπάρχει, αλλά υπάρχουν πληροφορίες για τους απεσταλμένους προπονητές των Ολυμπιακών Αγώνων που κάνουν ορατή τη φυλετική αναλογία.

Σε μια έρευνα που διεξήγαγε η Velez το 2010 επισήμανε ότι 200 έως 300 γυναίκες προπονούν ομάδες ανδρών, συγκριτικά με σχεδόν 5.300 άντρες που προπονούν γυναικείες ομάδες, γεγονός που έχει ως αποτέλεσμα τη μεγαλύτερη μείωση των ευκαιριών για τις γυναίκες προπονητές. Αυτό ενισχύεται και με τα ποσοστά από την Ολυμπιάδα του Λονδίνου το 2012 καθώς οι αντρικές ομάδες, όλων των χωρών και 43 από τις 48 γυναικείες ομάδες που πήραν μέρος στους αγώνες, είχαν προπονητές άνδρες. Οι 407 Γερμανοί αθλητές, με 44% εξ αυτών γυναίκες, προπονούνταν από 46 άνδρες και 5 γυναίκες, με τις γυναίκες προπονήτριες να είναι υπεύθυνες μόνο για γυναικεία αθλήματα.

Στις ευρωπαϊκές χώρες, οι προπονητές εργάζονται ως επί το πλείστον για τις Ομοσπονδίες, σε σωματεία ή με αθλητές και με λίγες εξαιρέσεις οι αμοιβές τους και οι συνθήκες εργασίας είναι φτωχές. Αυτός ίσως να είναι ένας από τους λόγους που οι γυναίκες δεν επιλέγουν το επάγγελμα της προπονητικής. Έρευνα που έγινε στα πλαίσια του ευρωπαϊκού αθλητισμού, υπέδειξε πολλές περιπτώσεις διακρίσεων που αντιμετωπίζουν οι γυναίκες στο επάγγελμα της προπονητικής, συμπεριλαμβανομένων στρατηγικών διακρίσεων πρόσληψης εις βάρος τους.

Οι γυναίκες που έχουν την πρόθεση να ασχοληθούν με την υψηλού επιπέδου προπονητική, αντιμετωπίζουν σχεδόν τα ίδια προβλήματα με τις γυναίκες που έχουν ως στόχο τις υψηλόβαθμες θέσεις. Επιπρόσθετα, στις περισσότερες χώρες και στα περισσότερα αθλήματα, λίγες είναι οι γυναίκες που έχουν το δίπλωμα της προπονητικής που απαιτείται για τις υψηλού επιπέδου ομάδες. Οι γυναίκες επιπλέον αντιμετωπίζουν εμπόδια κατά τη διάρκεια των μαθημάτων που γίνονται από άντρες προπονητές και είναι προσαρμοσμένες στις αθλητικές ικανότητες των ανδρών όπως επίσης και στις νόρμες τους. Ένας άλλος λόγος είναι ο μικρός αριθμός γυναικών προπονητών σε υψηλού επιπέδου προπονητική. Η συντριπτική πλειοψηφία των γυναικών ίσως δεν θέλει να προπονήσει άντρες αθλητές και αυτή η απόφαση βάζει όρια στις επαγγελματικές επιλογές τους. (Pfister, 2011).

3.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Ο ηγέτης καλείται να διαδραματίσει πολλούς και διαφορετικούς ρόλους και κάποια χαρακτηριστικά και ικανότητες του έχουν τη δύναμη να αναδείξουν αθλητικούς συλλόγους και μεγάλους αθλητές. Όσον αφορά τη θέση της γυναίκας, έχουν γίνει πολλά βήματα σε παγκόσμιο επίπεδο προκειμένου να αρθούν τα εμπόδια των γυναικών στο δρόμο για την κορυφή της ιεραρχικής πυραμίδας.

Παρά όμως την εδραιωμένη παρουσία γυναικών στον χώρο του αθλητισμού, ελάχιστες είναι οι γυναίκες που κατέχουν ηγετικές θέσεις και αυτό γιατί υπάρχει μια τάση να συνδέεται το ανδρικό φύλο με τα χαρακτηριστικά της ηγεσίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

4.1 ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΕΙΣ ΤΩΝ Μ.Μ.Ε. ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΘΛΗΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΑ ΔΥΟ ΦΥΛΑ

Ο Douglas Kellner (1995), στην ανάλυσή του για τις πολιτισμικές μελέτες, την πολιτική και την ταυτότητα, υποστηρίζει ότι η κουλτούρα των ΜΜΕ έχει καταστεί η κυρίαρχη μορφή πολιτισμού που παρέχει ιδεολογικό υλικό για τη συγκρότηση της ταυτότητας. Επίσης, υποστηρίζει ότι η κουλτούρα των ΜΜΕ έχει τη δύναμη να διαμορφώνει τις επικρατούσες απόψεις του κόσμου με το να αντικατοπτρίζει και να ενισχύει τις βαθύτερες αξίες μας.

Κοινωνιολόγοι του αθλητισμού έχουν καταδείξει ότι οι αναπαραστάσεις από τα ΜΜΕ για τη γυναικεία ταυτότητα στο χώρο του αθλητισμού, συνδέουν τον αθλητικό τους χαρακτήρα με επικρατούσες αξίες για τη θηλυκότητα και τη σεξουαλικότητα (Βένερ, 2003) Στο σύμπλεγμα αθλητισμός και ΜΜΕ, όπου ο αθλητισμός και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης είναι άρρηκτα συνδεδεμένα, ο τρόπος που οι αθλητές και το άθλημα απεικονίζονται, υποδεικνύει και επικοινωνεί στα άτομα μιας συγκεκριμένης κοινωνίας, τι είναι σημαντικό, αξιόλογο, ποιοι άνθρωποι είναι γνωστοί, ποιοι άγνωστοι. Αυτές οι απεικονίσεις και οι διαπλεκόμενες σχέσεις μέσα στον αθλητισμό, στο φύλο και στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, είναι έμφυτες σχέσεις εξουσίας και δεν είναι εύκολο να μετακινηθούν ή να αλλάξουν (Kane, LaVoi, & Fink, 2013). Με λίγα λόγια, παρά την αύξηση του αριθμού των γυναικών που ασχολούνται με τον αθλητισμό, ο τρόπος με τον οποίον πολλές φορές απεικονίζονται οι γυναίκες από τα ΜΜΕ, περιορίζει την ανάδειξη των προσπαθειών και των επιτευγμάτων τους.

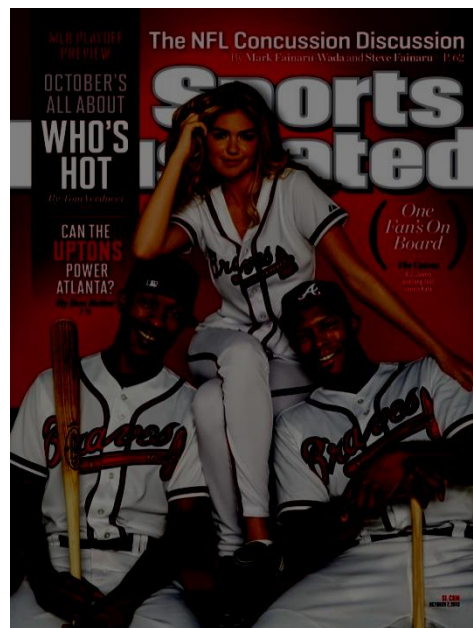
4.1.2 ΤΡΟΠΟΙ ΑΠΕΙΚΟΝΙΣΗΣ

Η ανισότητα στην ποιότητα και την ποσότητα της κάλυψης από τα μέσα ανάμεσα στους άνδρες και τις γυναίκες έχει μεγάλη ιστορία. Η Lenskyj (1987), εξέτασε τις απόψεις των ΜΜΕ για τις αθλητικές δραστηριότητες των γυναικών του Καναδά την περίοδο 1890 και 1930 και ανακάλυψε ότι μετέδιδαν διαστρεβλωμένα ρεπορτάζ σχετικά με τον γυναικείο αθλητισμό. Κάποιο δημοσιογράφοι απέδιδαν το μεγάλο ενδιαφέρον των γυναικών προς την άθληση στα μεγάλα οφέλη που έχει για τις δουλειές του σπιτιού (Kay, 2008). Αρκετές συζητήσεις είχε προκαλέσει το Πρωτάθλημα Ποδοσφαίρου Γυναικών της UEFA και μια διαφήμιση της γερμανικής τηλεόρασης η οποία παρουσίαζε μια γυναίκα ποδοσφαιρίστρα να κλοτσάει την μπάλα σε ένα πλυντήριο ρούχων. Σύμφωνα με άρθρο του περιοδικού Spiegel, η συγκεκριμένη διαφήμιση προκάλεσε έντονες συζητήσεις διότι θεωρήθηκε από πολλούς σεξιστική. Αρκετοί θεώρησαν ότι η εκπροσώπηση των γυναικών στα σπορ με το συγκεκριμένο παράδειγμα μας γυρίζει πίσω δεκαετίες και υποβαθμίζει τη φύση των αθλητριών, υπήρξαν όμως και άλλοι που είχαν διαφορετική άποψη. Για παράδειγμα, ο Peter Frey, αρχισυντάκτης του τηλεοπτικού σταθμού ZDF ανέφερε ότι σκοπός της συγκεκριμένης διαφήμισης είναι να κεντρίσει το ενδιαφέρον το οποίο πραγματικά το κατάφερε και εκεί τελειώνει το θέμα (European Women Lobby, Newsletter 26/07/13).

Τον τελευταίο αιώνα ανάμεσα στα ΜΜΕ και τη συμμετοχή των γυναικών στον αθλητισμό έχουν επέλθει μεγάλες αλλαγές σε σχέση με το παρελθόν. Παρόλα αυτά, ακόμα και σήμερα, η σύγχρονη μετάδοση των μέσων παραμένει προκατειλημμένη και παρουσιάζει με συντριπτική διαφορά τα ανδρικά αθλήματα, γεγονός που οφείλεται και στην εμπορευματοποίηση και την επαγγελματοποίηση του αθλητισμού (Kay, 2008). Στην πραγματικότητα, σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό κάλυψης για τα γυναικεία αθλήματα στις Ηνωμένες Πολιτείες τα τελευταία 30 χρόνια, έχει μειωθεί. Και τη σπάνια περίπτωση που καλύπτονται, η ποιότητα της κάλυψης είναι τρομακτική, ελαχιστοποιώντας τις αθλητικές επιδόσεις, εστιάζοντας στα στοιχεία της σεξουαλικότητας, της θηλυκότητας και της ετεροφυλίας.

Οι τάσεις της υποεκπροσώπησης και της σεξουαλικοποίησης είναι δύο φαινόμενα που εμφανίζονται τόσο στα παραδοσιακά μέσα ενημέρωσης όσο και στη δημοσιογραφία.

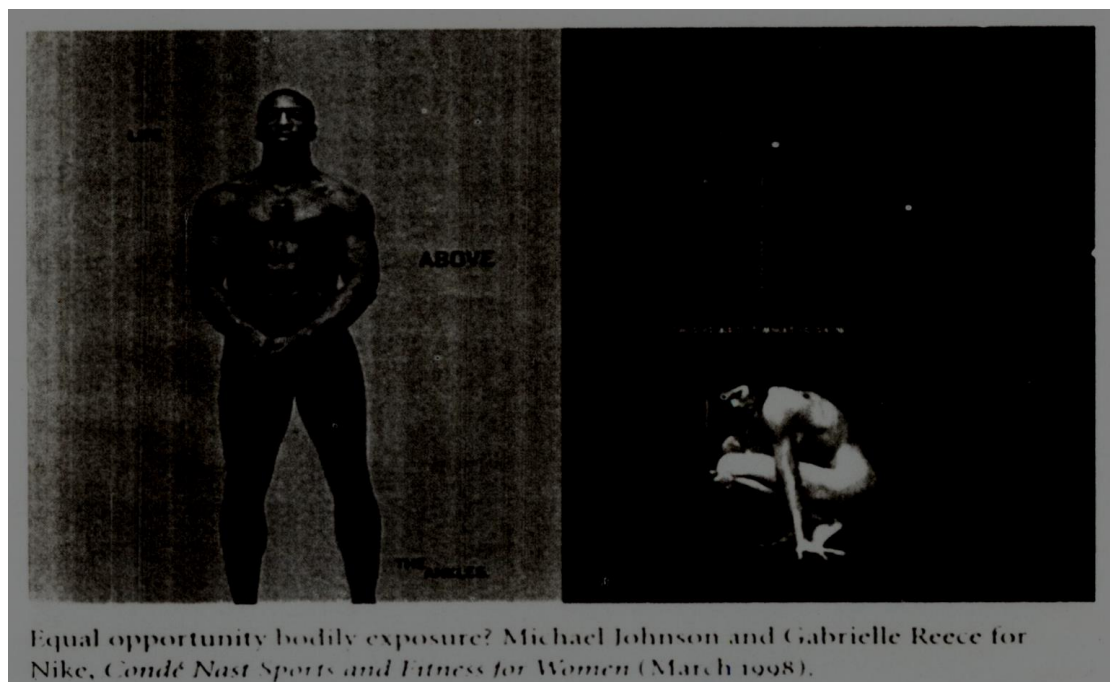
Μελετητές εκτιμούν ότι λιγότερο από το 5% των εκπομπών σε αθλητικά μέσα ενημέρωσης, ασχολούνται με γυναικεία αθλήματα (Bruce, 2013). Στον περιοδικό τύπο, οι γυναίκες αθλήτριες είναι σπάνια στα εξώφυλλα των πιο σημαντικών αθλητικών περιοδικών (λιγότερο από 5%) όπως το Sports Illustrated (SI) και το ESPN The Magazine. Στις σπάνιες περιπτώσεις που γυναίκες αθλήτριες γίνονται εξώφυλλο του *SI*, είναι για λόγους σεξουαλικής αντικειμενοποίησης και εμφανίζονται είτε με μαγιό, είτε με άνδρες ή γυναίκες αθλήτριες και αποκομμένες από το συμμετοχή τους σε αθλήματα (Weber & Carini, 2013).

(Sports Illustrated, Οκτώβριος, 2013)

Μια συνηθισμένη δικαιολογία για τη μειωμένη κάλυψη των γυναικείων αγώνων έχει σχέση με την «προσφορά και τη ζήτηση». Τηλεοπτικοί παραγωγοί συχνά αναφέρουν ότι το αθλητικό ακροατήριο αποτελείται κατά κύριο λόγο από άνδρες που δεν ενδιαφέρονται για τον γυναικείο αθλητισμό. Άρα με αυτό τον τρόπο οι παραγωγοί δείχνουν στους τηλεθεατές αυτό που θέλουν αφιερώνοντας περισσότερες λεπτομέρειες στα ανδρικά αθλήματα. Παρόλα αυτά, ο αυξανόμενος αριθμός συμμετοχής κοριτσιών και γυναικών στον αθλητισμό δεν ενισχύει αυτή τη νοοτροπία, ότι δηλαδή οι γυναίκες δεν παρακολουθούν γυναικεία αθλήματα. Αντίθετα, οι γυναίκες είναι ενεργοί τηλεθεατές που διαπιστώνουν ότι τα γυναικεία αθλήματα είναι λιγότερο ενδιαφέροντα λόγω της ποιοτικά κατώτερης παραγωγής και άτονης πλαισίωσης.

Πολλές φορές παρατηρείται διαφορετικός τόνος στην περιγραφή της μετάδοσης των αγώνων, με τους εκφωνητές να χρησιμοποιούν προσδιορισμούς που υπονοούν τη δύναμη περισσότερες φορές σε ανδρικά αθλήματα και στα γυναικεία να εστιάζουν περισσότερο στην αδυναμία. Ο χαρακτηρισμός αυτός της δύναμης και της αδυναμίας δεν είναι μόνο προφορικός αλλά και οπτικός. Η Duncan (1988) σε μελέτες της σχετικά με τις αθλητικές φωτογραφίες, εντόπισε διαφορές στους τρόπους με τους οποίους απεικονίζονται οι αθλητές και οι αθλήτριες με νοήματα που διαφαίνονται από τη στάση του σώματος, από τις εκφράσεις του προσώπου και από τις συναισθηματικές εκφράσεις.

Σε αυτές τις μελέτες, ορισμένες αθλήτριες είχαν φωτογραφηθεί σε στάσεις που έμοιαζαν με αυτές τις ελαφριάς πορνογραφίας. Αυτή η στάση σκιαγραφούσε συμβολικά τις γυναίκες ως ευαίσθητες, τονίζοντας στοιχεία που σηματοδοτούν σεξουαλικές διαφορές, υπονομεύοντας την εικόνα των γυναικών ως δυνατών και ικανών αθλητριών και υποβιβάζοντάς τες σε σεξουαλικά αντικείμενα. Πολλοί ερευνητές είχαν καταγράψει την τάση των αθλητικών ΜΜΕ να εμφανίζουν μια παθητική αντί δυναμική στάση στο άθλημά τους. Στη μελέτη τους για τα εξώφυλλα του περιοδικού *Women's Sports and Fitness*, οι Leath και Lumpkin (1992) κατέγραψαν ότι μη αθλήτριες (μοντέλα μόδας) εμφανίζονται στο 44.7% των εξωφύλλων. Το περιοδικό, χρησιμοποιώντας μοντέλα που είναι όμορφα, χωρίς

ψεγάδια και όχι απαραίτητως με αθλητικό κορμί και τοποθετώντας τες σε στατικές θέσεις, στέλνει το μήνυμα ότι αυτό που έχει αξία στις γυναίκες δεν είναι η αθλητική τους ικανότητα αλλά η εμφάνισή τους (Duncan & Messner, 2003).

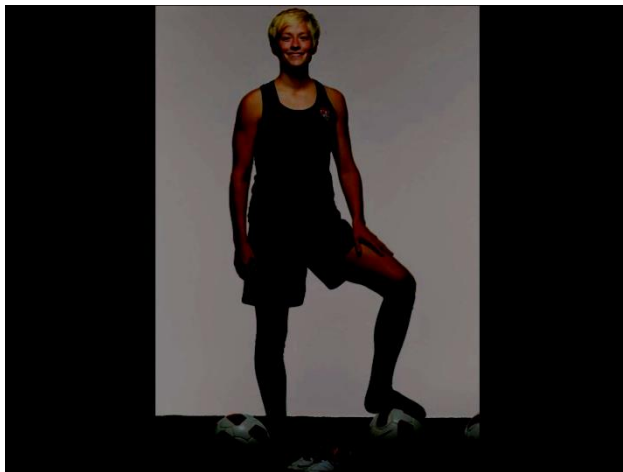

Συνολικά, σε όλη την έντυπη και ραδιοτηλεοπτική κάλυψη των ΜΜΕ η κάλυψη για γυναικεία αθλήματα και ειδήσεις που τις αφορούν, είναι σπάνια και πολύ συχνά απεικονίζονται με τρόπους που το ταλέντο και η δύναμή τους υπονομεύονται και αναδεικνύεται η ομορφιά και η θηλυκότητα τους (Hardin & Lavoï, 2013). Τα ΜΜΕ, όταν καλύπτουν αγώνες γυναικών έχουν την τάση να αναφέρονται σε σεξουαλικά «αποδεκτά» αθλήματα, όπως το πατινάζ, η αντισφαίριση, η γυμναστική, η κολύμβηση, αθλήματα που θεωρούνται αρμονικά με τη «θηλυκότητα».

Επιπλέον, οι περισσότεροι σχολιασμοί των ΜΜΕ δίνουν έμφαση στη σεξουαλικότητα των αθλητριών, στο ρόλο του ως γυναίκες και σύζυγοι και πολλές φορές στην εμπλοκή τους σε σκάνδαλα, παρά στο να αναδείξουν τα κατορθώματά τους. Μια τέτοια εστίαση στη σεξουαλικότητα συνέβη σε μια γυναικεία ομάδα κρίκετ, που έγινε αντικείμενο σκανδαλοθηρικής αναφοράς. Μια αθλήτρια διαμαρτυρήθηκε ότι αποκλείστηκε από την αυστραλιανή ομάδα, διότι όπως ισχυρίστηκε είχε παραγκωνιστεί από τα μέλη της ομάδας που ήταν ομοφυλόφιλες, ενώ εκείνη ήταν ετεροφυλόφιλη και παντρεμένη. Έτσι, μέσα σε λίγες ώρες η γυναικεία ομάδα κρίκετ από σχεδόν άρατη έγινε πρωτοσέλιδο των ΜΜΕ, χωρίς όμως ποτέ να έχει δοθεί προσοχή στις εξαιρετικές εμφανίσεις της (Duncan & Messner, 2003).

Ένας άλλος τρόπος στοχοποίησης και περιθωριοποίησης αθλητριών είναι όταν αυτές δεν «συμμορφώνονται» με τα πρότυπα της θηλυκότητας, δηλαδή που κατέχουν

«αρσενικά» χαρακτηριστικά ή είναι αθλήτριες «αρσενικών» αθλημάτων ή ομοφυλόφιλες. Η αθλητική κοινωνιολόγος Lenskyj το 2013 σχολίασε τα ζητήματα της ομοφοβίας και του ετεροσεξισμού που διακατέχει τα αθλητικά μέσα ενημέρωσης λέγοντας ότι ενώ έχουν περάσει τόσα χρόνια από ο αθλητικό κίνημα των γυναικών, η εμμονή των μέσων μαζικής ενημέρωσης με τις ετεροφυλόφιλες και τις ομοφυλόφιλες αθλήτριες, συνεχίζεται χωρίς διακοπή. Στα αθλητικά μέσα, οι ομοφυλόφιλες αθλήτριες και προπονήτριες είναι σχεδόν αόρατες, σε αντίθεση με εκείνες που κατέχουν τους ρόλους της μητρότητας και των κοινωνικών ρόλων όπως ο γάμος. Όταν ομοφυλόφιλοι τυγχάνουν αναγνώρισης από τα μέσα, είναι συνήθως για σκανδαλοθηρικούς σκοπούς όπως για παράδειγμα το 2011 όταν η Katie Brenny, προπονήτρια του γκολφ, κατέθεσε αγωγή για προκατάληψη στον διευθυντή του γκολφ που όταν ανακάλυψε ότι ήταν ομοφυλόφιλη, την υποβίβασε. Ένα θετικό σημάδι πολιτιστικής αλλαγής έγινε το 2013 όταν τα μέσα μαζικής ενημέρωσης προέβαλαν έντονα δηλώσεις και ιστορίες ομοφυλόφιλων παικτών του NBA που έγιναν στα πλαίσια μιας εκστρατείας κατά του εκφοβισμού. Η κάλυψη τέτοιων θεμάτων από τα ΜΜΕ μπορεί να συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία ενός λιγότερο ομοφοβικού περιβάλλοντος για όλους τους αθλητές (Kane & Lavoie & Fink, 2013)

Megan Rapinoe, Ολυμπιονίκης ποδοσφαιριστής

Παρόλο που τα πιο έκδηλα στερεότυπα των ΜΜΕ έχουν μειωθεί σε σύγκριση με το παρελθόν, ακόμα διακρίνουμε διαφορές φύλου στην περιγραφή αθλητριών και αθλητών, στο ποσοστό προβολής των ΜΜΕ και στον χαρακτηρισμό του φύλου.

Τα ΜΜΕ παίζουν πολύ σημαντικό ρόλο στην κατασκευή της ιδεολογίας για τα γυναικεία αθλήματα και είναι σημαντική η συμβολή τους στην αντίληψη του αθλητισμού ως περιθωριακή δραστηριότητα για τις γυναίκες. Η έλλειψη κάλυψης από τα ΜΜΕ γυναικείων αθλημάτων και επιτυχιών σε υψηλό επίπεδο, όχι μόνο υπονομεύει τα κατορθώματά τους σε τέτοια επίπεδο αλλά στερεί τη δυνατότητα από τις γυναίκες να αντιμετωπίσουν αυτές τις απόψεις (Kay, 2008).

4.2 ΜΜΕ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ : Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ

‘Η επιρροή των ΜΜΕ στην Ολυμπιακή Κίνηση επηρεάζει διαφορετικούς τομείς: οικονομικούς, πολιτιστικούς, πολιτικούς όπως και οργανωτικούς’ (Moragas, 1992)

Δεν θα μπορούσαμε να μην αναφερθούμε στον ρόλο που έχουν τα ΜΜΕ στους Ολυμπιακούς Αγώνες και αντίστοιχα το πώς επηρεάζουν την εικόνα της γυναίκας αθλήτριας.

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες είναι πολύ στενά δεμένοι με τα ΜΜΕ. Με μια αναδρομή στις Ολυμπιάδες , είναι εύκολο να αντιληφθούμε το πόσο μεγάλες αλλαγές επέφεραν, καθώς οι αγώνες προσφέρουν μακροπρόθεσμη κερδοφορία για τα δίκτυα, με πολλές ώρες εμπορικά έσοδα (Daddario, 1994). Επιπλέον, οι Ολυμπιακοί Αγώνες προσελκύουν μη παραδοσιακό αθλητικό κοινό, όπως για παράδειγμα τις γυναίκες. Η «ισχύ» που ασκούν στα ΜΜΕ οι αγώνες, θα μπορούσε να διαχωριστεί σε δύο όψεις :

1. Την οικονομική συμβολή που παρέχει για τα τηλεοπτικά δικαιώματα, την οποία διαχειρίζεται η Δ.Ο.Ε. Αυτή είναι και η βασική πηγή

εισοδήματος των Ολυμπιακών Αγώνων που χρησιμεύει ως διαφήμιση και για τους επενδυτές και χορηγούς.

2. Ένας από τους βασικούς στόχους της Δ.Ο.Ε είναι να διαδώσει τις Ολυμπιακές αξίες. Έτσι, οι αγώνες πρέπει να φτάσουν τον μεγαλύτερο δυνατό αριθμό θεατών από όλες τις χώρες, κάτι που μόνο η τηλεόραση έχει τη δύναμη να καταφέρει. Για αυτό το λόγο, η διάδοση και η εξάπλωση της εικόνας των αγώνων μέσα από τα ΜΜΕ είναι πιο εφικτή από την μετάδοση των Ολυμπιακών αξιών.

Η αυξανόμενη επιρροή των ΜΜΕ στους Ολυμπιακούς Αγώνες και ιδιαίτερα της τηλεόρασης φαίνεται πιο έντονα στους Ολυμπιακούς Αγώνες της Αθήνας το 2004, που αποκαλέστηκαν «Ολυμπιακοί της τηλεόρασης». Οι διοργανωτές προγραμματίσαν εκδηλώσεις και τελετές σύμφωνα με το ενδιαφέρον που απαιτούσαν τα ΜΜΕ για την τηλεοπτική και δημοσιογραφική τους κάλυψη, σε σημείο που έδιναν μεγαλύτερη προτεραιότητα στα ΜΜΕ παρά στους ίδιους τους αθλητές. Η τελετές της Έναρξης και της Λήξης των Ολυμπιακών Αγώνων ήταν δομημένες με την ιδέα του να μπορεί η τηλεόραση να μεταδώσει το σύνολο/ολότητα της εκδήλωσης (Del Rio, 2007).

Στο πλαίσιο μιας τέτοια κάλυψης παγκοσμίου ενδιαφέροντος γεγονότος, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, η τηλεόραση, ο τύπος και όλα τα μέσα εκπροσώπησης των ΜΜΕ έχουν τη δύναμη και την επιρροή να δημιουργούν είδωλα, αθλητές «θεούς και θεότητες» για να λατρεύει και να επευφημεί ο κόσμος. Η προβολή αυτή γίνεται όταν υπάρχει εμπορικό κέρδος, όταν η αθλήτρια μπορεί να προβληθεί σαν ετεροφυλόφιλη ελκυστική γυναίκα και ακόμα και όταν μπορούν να προωθηθούν εθνικιστικά ζητήματα. Ένα τέτοια χαρακτηριστικό παράδειγμα προβολής ήταν η Αμερικανίδα πρώην αθλήτρια στίβου Μάριον Τζόουνς, η οποία κέρδισε 5 μετάλλια στους Ολυμπιακούς του Σίδνεϋ και προβλήθηκε σαν το σύμβολο της εισόδου των γυναικών στον αθλητισμό το 2000. Η Τζόουνς προβλήθηκε πολύ έντονα από τα ΜΜΕ και από σπόνσορες σαν ένα απλό, ταλαντούχο κορίτσι. Όταν όμως ξέσπασε το σκάνδαλο του συζύγου της για τη χρήση αναβολικών και κατηγορήθηκε για την εμπλοκή της με απαγορευμένες ουσίες, από ηρωίδα μετατράπηκε σε μια ύποπτη αθλήτρια που πρέπει να της αφαιρέσουν τα μετάλλια. Ένα άλλο αντίστοιχο παράδειγμα ήταν η αθλήτρια

Κατερίνα Θάνου που από γυναικείο πρότυπο αθλήτριας στην Ελλάδα, μετά από σκάνδαλο για έλεγχο αντί ντόπινγκ και μακροχρόνιες νομικές μάχες, αποκλείστηκε από του Ολυμπιακούς του Πεκίνου ύστερα από επίσημη ανακοίνωση της Δ.Ο.Ε για δυσφήμιση του Ολυμπιακού Κινήματος. Τα ΜΜΕ όμως, έχουν την ικανότητα και την ανάγκη να δημιουργούν κάθε φορά νέα «είδωλα» και πρότυπα.

4.2.1 Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΗΣ ΓΥΝΑΙΚΑΣ ΣΤΟΥΣ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΥΣ ΤΟΥ ΛΟΝΔΙΝΟΥ ΤΟ 2014

Οι γυναίκες κατά τη διάρκεια μεγάλων αθλητικών γεγονότων, όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες, όπου ο εθνικισμός έρχεται στο προσκήνιο, έχουν πρωταγωνιστική θέση. Σε πρόσφατη έρευνα των Bernstein, 2002; Wensing and Bruce, 2003 υπογραμμίστηκε ο σημαντικός ρόλος που διαδραματίζει ο εθνικισμός στην κάλυψη των ΜΜΕ για τις γυναίκες αθλήτριες. Οι Wensing and Bruce (2003) εξέφρασαν μια αυξανόμενη τάση των δημοσιογράφων για κάλυψη λιγότερο «σημαδεμένη» ανάμεσα στα δύο φύλα κατά τη διάρκεια διεθνών αθλητικών οργανώσεων και ιδιαίτερα για αθλήτριες που είναι στενά συνδεδεμένες με το έθνος τους. Αυτό το αυξημένο ενδιαφέρον οφείλεται στο ότι όταν οι γυναίκες κερδίζουν μετάλλια για τη χώρα τους, αξίζουν την προσοχή των ΜΜΕ (Bruce,2010).

Οι Ολυμπιακοί Αγώνες του Λονδίνου το 2014 ήταν ευρέως αναφερόμενοι από τα Βρετανικά ΜΜΕ ως «Γυναικείοι Αγώνες» και η Δ.Ο.Ε είχε ανακοινώσει ότι με αυτούς τους αγώνες έγινε ένα ιστορικό βήμα για την ισότητα των δύο φύλων. Η μελέτη που έγινε από τους Godoy-Pressland και Gerald Griggs (2014) είχε σκοπό να

ερευνήσει μέσα από τη χρήση φωτογραφιών το κατά πόσο επετεύχθη αυτό το ιστορικό βήμα και κατά πόσο ακολούθησαν αυτή την τάση τα Βρετανικά ΜΜΕ.

4.3 ΠΛΑΙΣΙΟ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΑΦΟΡΕΣ ΦΥΛΟΥ

Μέσα από το κείμενο και από τις φωτογραφίες μπορούν να περιγραφούν δυνατές ιστορίες στις εφημερίδες και οι φωτογραφίες έχουν μεγαλύτερη και ταχύτερη επίδραση στον αναγνώστη. Ο αριθμός των φωτογραφιών, ο χώρος που καλύπτουν, η τοποθεσία και η θέση τους, το χρώμα, η γωνία της κάμερας, είναι όλοι τρόποι με τους οποίους πολλές φορές εκπροσωπείται η σεξουαλική διαφορά. Η εφημερίδα που χρησιμοποίησαν για την ανάλυση περιεχομένου ήταν η *Times*, ένα καθημερινό έντυπο που μέχρι και το 2012 ήταν το δεύτερο πιο διαδεδομένο περιοδικό στο Ηνωμένο Βασίλειο. Επίσης, η εφημερίδα *Times* θεωρείται μια από τις «ποιοτικές» και «σοβαρές» εφημερίδες και αντικατοπτρίζει την «κλάση» και τις πολιτικές πεποιθήσεις. Οι φωτογραφίες που αναλύθηκαν, καλύπτουν την περίοδο της διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων (27/07 μέχρι 19/08).

- Κατά τη διάρκεια της περιόδου που αναλύθηκε, η εφημερίδα *Times* δημοσίευσε συνολικά 787 φωτογραφίες αθλητικού περιεχομένου. Από αυτές, οι 417 ήταν ανδρικές, δηλαδή το 53% όλων των δημοσιευμένων φωτογραφιών. Οι 326 ήταν καθαρά γυναικείες φωτογραφίες.
- Οι φωτογραφίες στη συνέχεια κατηγοριοποιήθηκαν βάση της θέσης τους στην εφημερίδα και όσον αφορά στην κατανομή των φωτογραφιών κατά φύλο υπήρχαν ισάριθμες φωτογραφίες ανδρών και γυναικών (10) , στο μπροστινό εξώφυλλο. Στο οπισθόφυλλο της εφημερίδας, υπήρχαν 3 φορές περισσότεροι άνδρες και στο αθλητικό ένθετο οι ανδρικές φωτογραφίες ξεπερνούσαν σημαντικά τις γυναικείες με ποσοστό 36% του συνόλου των φωτογραφιών.
- Όσον αφορά την κατηγοριοποίησή τους σε «ενεργητικές» και «παθητικές» στάσεις, οι ανδρικές φωτογραφίες ήταν 303 «ενεργητικές» και 61 «παθητικές». Οι γυναικείες ήταν 206 «ενεργητικές» και 60 «παθητικές».

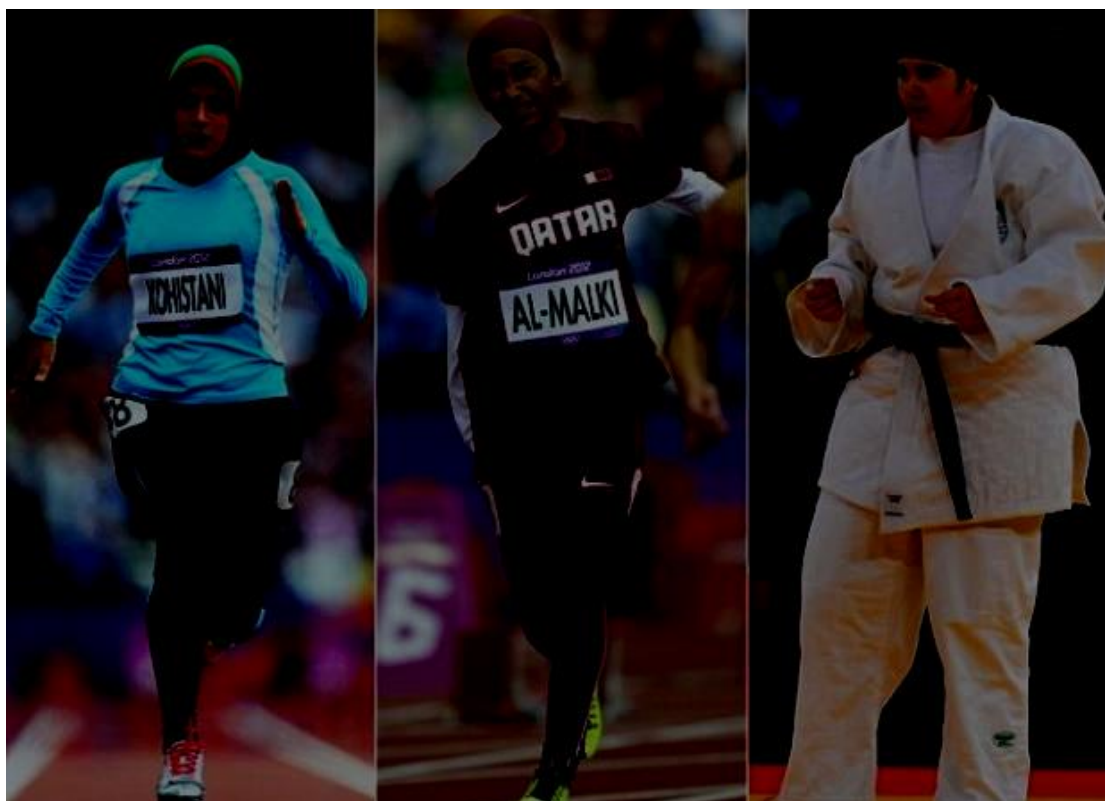
- Τα δεδομένα στη συνέχεια αναλύθηκαν με βάση τη γωνία της κάμερας και των δύο φύλων. Στην «ευθεία» γωνία της κάμερας υπήρχαν 351 ανδρικές φωτογραφίες (44.6%) και 274 γυναικείες (34.8%). Στην περίπτωση που η γωνία της κάμερας ήταν προς τα κάτω, η *Times* δημοσίευσε 38 ανδρικές φωτογραφίες (4.8%) και 22 γυναικείες (2.8%). Αντίθετα, όταν η κάμερα «ψάχνει» το αντικείμενο, όταν δηλαδή δεν είναι ξεκάθαρο το πρόσωπο, δημοσιεύθηκαν 28 ανδρικές έναντι 30 γυναικείων φωτογραφιών.
- Έπειτα οι φωτογραφίες αναλύθηκαν με βάση το είδος του αθλήματος και του φύλου, των ομαδικών και των ατομικών αθλημάτων. Η εφημερίδα δημοσίευσε 112 ανδρικές ομαδικές φωτογραφίες (14.2%) σε σύγκριση με τις 36 γυναικείες ομαδικές φωτογραφίες (4.6%). Η αντίθεση ήταν μικρότερη σε σχέση με τις ατομικές ανδρικές και γυναικείες φωτογραφίες που ήταν 305 ανδρικές (38.8%) και 290 γυναικείες (36.9%).

Στα ευρήματα εντοπίζεται μια συνολική διαφορά στην ποσότητα της φωτογραφικής κάλυψης σε άνδρες και γυναίκες αθλητές κατά την περίοδο των Ολυμπιακών στο Λονδίνο. Από τη μελέτη 787 φωτογραφιών, το 41,4% ήταν αφιερωμένο σε γυναίκες αθλήτριες σε σύγκριση με το 53% των ανδρικών φωτογραφιών. Η υποεκπροσώπηση αυτή δείχνει τα γυναικεία αθλήματα δεν χαίρουν ίδιας προσοχής και ενδιαφέροντος συγκριτικά με τα ανδρικά. Δεδομένου ότι η Ολυμπιάδα του Λονδίνου ανακηρύχθηκε σε Ολυμπιάδα γυναικών και με κάθε εθνικότητα να έχει τη συμμετοχή τουλάχιστον μίας γυναίκας στην ομάδα της, τα στοιχεία προκαλούν έκπληξη.

Μπορεί πλέον να μην υπάρχουν παράδοξες απόψεις σχετικά με τη συμμετοχή της γυναίκας στον αθλητισμό και υπάρχουν όλο και περισσότερες εικόνες και αφιερώματα σε γυναίκες αθλήτριες σε έντυπα μέσα ενημέρωσης κατά τη διάρκεια μεγάλων εθνικών διοργανώσεων. Ωστόσο, οι φωτογραφίες σε εθνικές εφημερίδες εξακολουθούν να υστερούν σε σχέση με αυτές των ανδρών και η διαπίστωση αυτή δεν πρέπει να αγνοείται διότι αυτό έχει επιπτώσεις στα επιτεύγματα πολλών γυναικών (Godoy-Pressland & Gerald Griggs, 2014).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

5.1 ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΕΣ ΑΘΛΗΤΡΙΕΣ ΚΑΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Ο αθλητισμός, ανάλογα με τη χρήση που υφίσταται και τους σκοπούς που επιδιώκονται, αποτελεί άλλοτε μέσον για να αναδεικνύονται κοινωνικές ανισότητες-όπως είδαμε μέσα από την ιστορική αναδρομή του γυναικείου αθλητισμού στα προηγούμενα κεφάλαια- και άλλοτε μέσον κοινωνικής χειραφέτησης (Πατσαντάρας, 2007). Σήμερα, κάθε διάκριση που αφορά το φύλο, τη φυλή, τη θρησκεία και την πολιτική, θεωρείται ασυμβίβαστη με τις αρχές του Ολυμπιακού κινήματος. Παρόλα αυτά, το αίτημα για ισότητα και ο ισχυρισμός ότι η αξίωση αυτή υπάρχει μέσα στην «Ολυμπιακή οικογένεια», θέτει μια σειρά ερωτημάτων και αμφιβολιών. Όλες οι Εθνικές Ολυμπιακές Επιτροπές (ΕΟΕ) έχουν πραγματικά τις ίδιες ευκαιρίες για την αποστολή αντιπροσωπειών στα παιχνίδια ; Μήπως το φύλο έχει αντίκτυπο στις ευκαιρίες ενός αθλητή να συμμετέχει στους Ολυμπιακούς Αγώνες ; Πώς η θρησκεία και ο πολιτισμός αλληλοεπιδρούν με το φύλο και πώς αυτά τα δύο στοιχεία επηρεάζουν την αθλητική σταδιοδρομία των γυναικών και των ανδρών; Στο σημείο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι ο Ολυμπισμός εμφανίστηκε στις Δυτικές χώρες και ότι οι ρίζες του βρίσκονται στον δυτικό πολιτισμό. Σ' αυτές τις χώρες, οι γυναίκες συμμετέχουν σε μεγάλο βαθμό σε όλους του τομείς της κοινωνίας και του αθλητισμού. Στις μη δυτικές κοινωνίες, που βασίζονται σε διαφορετικά πρότυπα, ο σύγχρονος αθλητισμός μπορεί να μην είναι σύμφωνος με τις αξίες, τις πεποιθήσεις

και τις νοοτροπίες τους. Αυτό, μπορεί να συμβαίνει ιδιαίτερα στις γυναίκες που για διάφορους λόγους το ξεκίνημα του αθλητισμού δεν συμβιβάζεται με τους ρόλους των γυναικών στις παραδοσιακές κοινωνίες, ιδιαίτερα του Ισλαμικού πολιτισμού (Pfinster, 2010).

5.1.2 ΟΙ ΠΡΩΤΕΣ ΣΥΜΜΕΤΟΧΕΣ ΜΟΥΣΟΥΛΜΑΝΩΝ ΑΘΛΗΤΩΝ ΚΑΙ ΑΘΛΗΤΡΙΩΝ

Ο πρώτος αθλητής από ισλαμική χώρα που συμμετείχε σε Ολυμπιακούς Αγώνες ήταν το 1900, όταν ο Ιρανός πρίγκηπας Freydoun Khan Malkom έλαβε μέρος σε αγώνες ξιφασκίας. Το 1908 ένας Τούρκος διαγωνίστηκε στο άθλημα της γυμναστικής και το 1912, δύο άντρες από την Τουρκία και ένας από την Αίγυπτο παρακολούθησαν τους αγώνες. Ο αριθμός των αθλητών από ισλαμικές χώρες που παρακολουθούσαν τα παιχνίδια αυξήθηκε σταδιακά σε 565 (11% από τους 5.263 άνδρες αθλητές) το 1984. Ωστόσο, οι πιθανότητες που είχαν οι αθλητές από ισλαμικές χώρες να πάρουν μέρος σε Ολυμπιακούς Αγώνες εξαρτιόταν σε μεγάλο βαθμό από το μέρος που διεξάγονταν. Τα ποσοστά συμμετοχής μειώθηκαν στους αγώνες της Μελβούρνης, του Τόκιο, του Μεξικό και του Μόντρεαλ, πόλεις που απαιτούν μακριά και δαπανηρά ταξίδια. Υπάρχουν διάφοροι λόγοι για τα σχετικά χαμηλά ποσοστά συμμετοχής αθλητών από ισλαμικές χώρες στους Ολυμπιακούς Αγώνες, όπως η έλλειψη αθλητικών παραδόσεων και η έλλειψη αθλητικών υποδομών, που οφείλονται στην οικονομική κατάσταση των χωρών αυτών. Σε περιοχές του κόσμου που η πλειοψηφία του πληθυσμού αγωνίζεται για να επιβιώσει, δεν περισσεύουν πόροι για να επενδυθούν στον αθλητισμό.

Σε αντίθεση με τους άνδρες αθλητές που ήταν λιγότερο ή περισσότερο κοινωνικά αποδεκτοί στις μουσουλμανικές χώρες, οι γυναίκες που συμμετείχαν σε αθλητικές διοργανώσεις ήταν μια αντίφαση για το μεγαλύτερο μέρος των ηγετών τους καθώς και για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού. Μέχρι το 1980, μόνο οι γυναίκες από κοσμικές χώρες, δηλαδή την Τουρκία, την Ινδονησία και το προ-επαναστατικό Ιράν, είχαν τη δυνατότητα να συμμετέχουν στους Ολυμπιακούς Αγώνες. Οι πρώτες γυναίκες Ολυμπιονίκες από Ισλαμική χώρα ήταν δύο ξιφομάχοι από την Τουρκία που

συμμετείχαν στους αγώνες του Βερολίνου το 1936. Η Τουρκική Ομοσπονδία έστειλε γυναίκα στους Ολυμπιακούς του 1948 και η αθλήτρια δρομέας Uner Teoman ήταν η μόνη γυναίκα στην τουρκική ολυμπιακή ομάδα και η μοναδική γυναίκα από ισλαμική χώρα σε εκείνους τους αγώνες. Στις δεκαετίες που ακολούθησαν οι μουσουλμάνες αθλήτριες ήταν μειοψηφία στους Ολυμπιακούς.

Η πρώτη μουσουλμάνη γυναίκα που κέρδισε χρυσό μετάλλιο στην Ολυμπιάδα του Λος Άντζελες το 1984, σηματοδότησε την απαρχή μιας νέα εποχής για τη συμμετοχή των μουσουλμάνων γυναικών σε διεθνή αθλητικά γεγονότα. Για τις γυναίκες αθλήτριες αυτών των χωρών, ο αθλητικός χώρος γίνεται ένα προνομιακό πεδίο μέσα στο οποίο μπορούν να λειτουργήσουν ως πολίτες και ως πρότυπα προς μίμηση. Αυτό το χαρακτηριστικό συναίσθημα απεικονίζεται στη δήλωση που έκανε η χρυσή Μαροκινή Ολυμπιονίκης Nawal El Moutawakel.

“ Όταν κέρδισα, δεν ένιωθα άνετα με το να είμαι το κέντρο της προσοχής... Μου αρέσει να κρατάω τα πράγματα απλά, να μην είμαι ένα αστέρι... Αλλά έχω γίνει εκπρόσωπος της Αλγερίας και ιδιαίτερα των νεαρών γυναικών. Έχω δεχτεί τόσες επιστολές από γυναίκες που μου εύχονται κουράγιο... Στον αθλητισμό, στο γήπεδο, έμαθα να υποφέρω, να αγαπώ την πατρίδα μου, να αναλαμβάνω ευθύνες. Πιστεύω ότι είναι πιο εύκολο να εκφράζεις τον εαυτό σου στον αθλητισμό παρά σε οποιοδήποτε άλλο τομέα. Φέρνεις τον κόσμο κοντά, τον ενώνεις... ” (Moore, 1992)

Το 2008, 380 άνδρες και 127 γυναίκες από ισλαμικές χώρες διαγωνίστηκαν στο Πεκίνο, αντιπροσωπεύοντας αντίστοιχα το 6% του συνόλου των ανδρών και το 3% του συνόλου των γυναικών αθλητριών. Οι αριθμοί αυτοί είναι πολύ χαμηλοί λόγω και του μεγάλου πληθυσμού των χωρών αυτών και λόγω του συνολικού ποσοστού συμμετοχής των γυναικών των άλλων χωρών σε εκείνους τους αγώνες που έφτασε το 42%.

5.2 ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΤΟΥ ΧΙΤΖΑΜΠ (ΙΣΛΑΜΙΚΗ ΜΑΝΤΙΛΑ)

Μέχρι τη δεκαετία του 1980, οι γυναίκες από ισλαμικές χώρες διαγωνίστηκαν σε σχετικά λίγα αθλήματα, μεταξύ των οποίων το κολύμπι, η γυμναστική, ο στίβος και η ξιφασκία. Αυτές οι φυσικές δραστηριότητες είχαν ήδη εισαχθεί σε ορισμένες χώρες όπως η Αίγυπτος και το Ιράν κατά το πρώτο μισό του εικοστού αιώνα, όταν προοδευτικοί ηγέμονες και κυβερνήσεις εισήγαγαν τη φυσική αγωγή σε μεγάλα σχολεία ακολουθώντας τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Για τις Ιρανές γυναίκες αθλήτριες υπήρχε ένα σκεπτικό πριν από την επιλογή του αθλήματος: έπρεπε και ακόμα πρέπει να αγωνίζονται με το χιτζάμπ (ισλαμική μαντίλα). Η Nassim Hassanpour, η μόνη γυναίκα στην ιρανική ομάδα στους αγώνες του 2004, πήρε μέρος στο άθλημα της σκοποβολής ακόμα και αν το αγαπημένο της άθλημα ήταν η γυμναστική (Pfinster, 2010).

Για τις μουσουλμάνες γυναίκες η ακεραιότητα είναι απαραίτητη και αυτό σημαίνει να ακολουθούν τους κανόνες που επιτάσσει το Ισλάμ σχετικά με την κάλυψη του σώματος και την παρουσίασή του στο κοινό. Για τους παραδοσιακούς μουσουλμάνους, οι γυναίκες που καλύπτουν τα σώματά τους, έχουν γίνει σύμβολα του Ισλάμ. Παρόλα αυτά, η κάλυψη του σώματος έχει διάφορες μορφές και σημασίες ανάλογα με το θρήσκευμα, το περιβάλλον, τον πολιτισμό και την παράδοση. Σε πολλές ισλαμικές χώρες η μαντίλα καλύπτει ολόκληρο το σώμα, με εξαίρεση τα χέρια και το πρόσωπο, ενώ σε άλλες χώρες η γυναίκα μπορεί να αποφασίσει αν και πώς θέλει να καλύψει τα μαλλιά της.

Οι γυναίκες έχουν διάφορα και συχνά αλληλένδετα κίνητρα για το ντύσιμό τους σύμφωνα με τις ισλαμικές αρχές. Μια γυναίκα μπορεί να υποχρεωθεί να φορέσει μαντίλα αλλά μπορεί και να τη φορέσει με τη θέλησή της. Μερικές φοράνε για να προστατευτούν από τα ανδρικά βλέμματα, άλλες τη φοράνε από συνήθεια και άλλες

όχι για θρησκευτικούς λόγους αλλά για να μην ερμηνευθεί ως αντίδραση προς το Ισλάμ. Έτσι το πέπλο χαρακτηρίζεται ως αλληλεγγύη στις ισλαμικές παραδόσεις και ως αντίσταση κατά της δυτικοποίησης (Hargreaves, 2007). Τα τελευταία χρόνια ένας αυξανόμενος αριθμός κοριτσιών και γυναικών ακόμα και από χώρες κοσμικές όπως η Τουρκία, έχουν αρχίσει να επανερμηνεύουν τη θρησκεία και τις αρχές του Ισλάμ και χρησιμοποιούν το μαντίλα ως μέσο ατομικής και πολιτικής ταυτότητας (Pfinster, 2010). Κάποιες μουσουλμάνες φεμινίστριες υποστηρίζουν ότι το Κοράνι δεν «απαιτεί» από τις γυναίκες να καλύπτονται ή να αποκλείονται από τη δημόσια ζωή και σύμφωνα με αυτές τις γυναίκες, οι κανόνες σχετικά με την κάλυψη του σώματος μπορούν να αποδοθούν σε ένα μίγμα του Ισλάμ και των πατριαρχικών παραδόσεων και όχι στη θρησκεία. (Hargreaves, 2007)

5.3 ΤΟ ΧΙΤΖΑΜΠΙ ΚΑΙ ΟΙ ΟΛΥΜΠΙΑΚΟΙ ΑΓΩΝΕΣ

Μέχρι πρόσφατα, για τις μουσουλμάνες γυναίκες, η συμμετοχή σε διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις σήμαινε την προσαρμογή τους στον κώδικα ενδυμασίας που επέβαλλαν οι αθλητικές ομοσπονδίες, ο οποίος ήταν προσανατολισμένος πρώτα από όλα στην λειτουργικότητα- στην περίπτωση του βόλεϊ στην άμμο και στην ελκυστικότητα. Η ενδυμασία είναι ένα από τα θέματα που περιορίζει τη συμμετοχή των ισλαμικών χωρών στους Ολυμπιακούς Αγώνες καθώς ο επίσημος κώδικας ενδυμασίας στα αθλήματα δεν συμβαδίζει με τα ισλαμικά πρότυπα σεμνότητας. Παρόλα αυτά, αρκετές αθλήτριες επιλέγουν να φορούν την επίσημη αθλητική στολή,

υποστηρίζοντας ότι αυτό δεν έρχεται σε αντίθεση με την πίστη τους. Ωστόσο, όταν ο κώδικας ενδυμασίας απαιτεί μαγιό ή μπικίνι (όπως στο βόλεϊ στην άμμο), αυτό προκαλεί όχι μόνο διαμάχη με τους κανόνες των ισλαμικών χωρών αλλά πολλές φορές προσβάλλει και τις ευαισθησίες των μουσουλμάνων.

Στους Ολυμπιακούς Αγώνες οι μουσουλμάνες αθλήτριες πάντα «καλύπτονταν», πράγμα που δεν προκαλούσε ιδιαίτερο πρόβλημα στο άθλημα που αγωνίζονταν, κυρίως στη σκοποβολή. Το 2004 στους Ολυμπιακούς της Αθήνας, δύο αθλήτριες από το Μπαχρέιν, έτρεξαν τα 100 μέτρα με μακρύ παντελόνι, πουκάμισο με μακριά μανίκια και μαντίλα, χωρίς να προκαλέσουν πρόβλημα στους κανονισμούς της διοργάνωσης (Pfinster, 2010).

Το ζήτημα της ενδυμασίας έγινε όμως ένα πολύ αμφιλεγόμενο ζήτημα το 2011 όταν η εθνική ομάδα ποδοσφαίρου του Ιράν αρνήθηκε να αγωνιστεί χωρίς μαντίλα για τα προκριματικά των Ολυμπιακών του 2012, με αποτέλεσμα η FIFA να αποκλείσει την ιρανική ομάδα. Ο λόγος του αποκλεισμού ήταν λόγω του ότι η χρήση της μαντίλας ερχόταν σε αντίθεση με μια νομοθεσία της FIFA που υπαγόρευε ότι «ο βασικός υποχρεωτικός εξοπλισμός δεν πρέπει να έχει καμία πολιτική, θρησκευτική ή προσωπική δήλωση» (FIFA, Κανόνες Παιχνιδιού 2010-2011,σελ.20). Μετά από διαμαρτυρίες κατά της Παγκόσμιας Ομοσπονδίας Ποδοσφαίρου και χαρακτηρισμό της απόφαση της ως «ισλαμοφοβικής», η χρήση της μαντίλας επιτράπηκε καθώς η απαγόρευσή της θα απέκλειε πολλές μουσουλμάνες γυναίκες από διεθνείς αθλητικές διοργανώσεις.

Στο παρελθόν, η πολιτική του κώδικα ενδυμασίας έχει απασχολήσει και άλλα αθλήματα, όχι μόνο για θρησκευτικούς λόγους αλλά και για σεξιστικούς και πολιτιστικούς. Το 2011,η Παγκόσμια Ομοσπονδία του Μπάτμιντον προσπάθησε να εισάγει στον κώδικα ντυσίματος πιο κοντές φούστες για να αυξήσει την «ελκυστικότητα του αθλήματος», όμως απορρίφθηκε έπειτα από αντιδράσεις γυναικών που επισήμαναν τη σεξιστική φύση αυτής της κίνησης. Το πιο ακραίο παράδειγμα αποκλεισμού ομοιόμορφης στολής ανήκει στο βόλεϊ στην άμμο, που μέχρι πρόσφατα σύμφωνα με τον ενδυματολογικό κώδικα το μέγιστο μήκος του μαγιό έπρεπε να είναι 6 εκατοστά από την πλευρά του ισχίου αλλά πλέον επιτρέπεται και η χρήση του σορτς (Διεθνείς Κανόνες Βόλεϊ 2009-2012). Η αλλαγή αυτή όμως δεν

εξαλείφει τη δυσκολία για τις μουσουλμάνες γυναίκες που θέλουν να καλύψουν τα χέρια και τα πόδια τους. Η συλλογική δύναμη των γυναικών παρατηρήθηκε στην Ινδία το 2008 στο πρώτο Παγκόσμιο Πρωτάθλημα βόλεϊ στην άμμο, όπου οι Ινδές γυναίκες αρνήθηκαν να υιοθετήσουν τον επίσημο ενδυματολογικό κώδικα και οι διοργανωτές αναγκάστηκαν να δεχτούν την ινδική φορεσιά τους. Η αλλαγή αυτή σήμανε τον σεβασμό απέναντι στην θρησκεία, τον πολιτισμό και την ηθική της χώρας τους (Benn & Dagkas, 2013).

5.4 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Τα τελευταία χρόνια έχουν παρθεί πολλές πρωτοβουλίες που έχουν να κάνουν με τη βελτίωση των δυνατοτήτων των μουσουλμάνων γυναικών στον αθλητισμό όπως η Ατλάντα+ η οποία ζήτησε από την Δ.Ο.Ε να αποκλείσει από τους Ολυμπιακούς Αγώνες όλες τις Ομοσπονδίες που δεν περιλαμβάνουν γυναίκες στις αποστολές τους. Η Δ.Ο.Ε απέρριψε αυτό το αίτημα με την αιτιολογία ότι δεν μπορεί να αναμιχθεί στις εσωτερικές υποθέσεις των χωρών (Pfinster, 2010).

Το ερώτημα είναι σε ποιο βαθμό είναι δυνατό να επιτευχθεί μια ισορροπία μεταξύ των παγκόσμιων αξιών και τις πολυπολιτισμικής πολυμορφίας. Η απάντηση όμως βρίσκεται στις θεμελιώδεις αρχές του Ολυμπισμού στις παραγράφους 4 και 5:

- Ο αθλητισμός είναι ένα ανθρώπινο δικαίωμα και κάθε άτομο πρέπει να έχει τη δυνατότητα να ασχολείται με τον αθλητισμό, χωρίς διακρίσεις οποιουδήποτε είδους και το Ολυμπιακό πνεύμα απαιτεί πνεύμα φιλίας, αλληλεγγύης και ευγενούς άμιλλας.
- Οποιαδήποτε μορφή διάκρισης σε σχέση με μια χώρα ή ένα πρόσωπο για λόγους φυλής, θρησκείας, πολιτικής, γένους ή οτιδήποτε άλλο, είναι ασυμβίβαστη με το Ολυμπιακό Κίνημα.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Καθ' όλη τη διάρκεια του 20^{ου} αιώνα, ο αθλητισμός έχει καταστεί ένα παγκόσμιο κίνημα. Σήμερα, η ελίτ του αθλητισμού συμβολίζει την ικανότητα και την υπεροχή και πιστεύεται ότι η εκπροσώπηση ομάδων και εθνών σε μεγάλες διοργανώσεις έχει γίνει μια μεγάλη επιχείρηση. Παρόλα αυτά, στην Ευρώπη γίνεται προσπάθεια για την εξάπλωση της ιδέας του «Αθλητισμός για όλους» , ένα κίνημα που προσελκύει μεγάλα τμήματα του πληθυσμού. Παρά το γεγονός ότι τα παραδοσιακά αθλήματα και παιχνίδια όπως και τα σύγχρονα, ήταν εφευρέσεις των ανδρών, οι γυναίκες – όπως είδαμε και από την παραπάνω συλλογή στοιχείων που έχουν να κάνουν με τις σημαντικότερες πτυχές του αθλητισμού - κέρδισαν αργή αλλά συνεχή πρόσβαση σε όλα τα επίπεδα και τις μορφές του. Ο Ολυμπιακός Αθλητισμός λειτούργησε ως μέσον κοινωνικής χειραφέτησης, όχι μόνο για τη γυναίκα, αλλά και για αποκλεισμένες κοινωνικές ομάδες (εθνικές-θρησκευτικές-κοινωνικές μειονότητες).

Ωστόσο, σε πολλούς τομείς - από τη συμμετοχή στην ηγεσία και στους τρόπους απεικόνισης από τα ΜΜΕ – η διαφορά και το χάσμα των φύλων εξακολουθεί να υφίσταται. Οι λόγοι για τη συνέχιση της ανισότητας στον αθλητισμό είναι παρόμοιοι με αυτούς που επικρατούν και σε όλους τους τομείς της κοινωνίας.

Τις τελευταίες δεκαετίες όμως, η ένταξη των γυναικών στον αθλητισμό έχει αυξηθεί και ελπίζουμε ότι αυτές οι εξελίξεις θα ανοίξουν τον δρόμο για την προώθηση της ισότητας των φύλων σε όλους τους τομείς και σε όλα τα επίπεδα του αθλητισμού.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Αλμπανίδης, Ε. (2004). *Ιστορία της άθλησης στον αρχαίο ελληνικό κόσμο*, Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Σάλλο.
- Βουζανίδου, Ε.& Αλμπανίδης, Ε.& Φανιόπουλος, Χ. (2012). « Η Φυσική Αγωγή των Θηλέων στην Ελληνική Πρωτοβάθμια και Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση του 19^{ου} αιώνα», 20^ο Διεθνές Συνέδριο Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού, Τμήμα Επιστήμης της Φυσικής Αγωγής και του Αθλητισμού, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης.
- Γιαλούρης, Ν.(1990). «Η Γυναίκα στη Αρχαία Ελλάδα – Η Συμβολή της στα Γράμματα, στην Επιστήμη, στην Πολιτική και στην Άθληση», *Τριακοστή Διεθνής Σύνοδος*, 20 Ιουνίου – 5 Ιουλίου 1990, Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, Αρχαία Ολυμπία.
- Γιαννάκης, Θ. (1992). *Ζάππειες και Σύγχρονες Ολυμπιάδες*, Αθήνα.
- Γρηγορίου, Σ. & Γρηγορίου, Ι. & Ασπρίδης, Γ.(2012). «Ο ρόλος της αθλητικής ηγεσίας και η θέση της γυναίκας», *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό τόμος 10* (3), σελ. 66 – 75.
- Ζάικος, Ν. (2004). *Δομνίτσα Λανίτου – Καβουνίδου, Αθλητική Βιογραφία*. Θεσσαλονίκη: Εκδοτικός Οίκος Αντ. Σταμούλη.
- Καμπερίδου, Ε.(2012). *Κοινωνικό φύλο, κοινωνικό κεφάλαιο, πολυπολιτισμικότητα και Αθλητισμός*, Αθήνα: Εκδόσεις Τελέθριον
- *Κανονισμός Γυναικείου Αθλητισμού Στίβου διά τους Διεθνείς Αγώνα*. Μετάφραση του Διεθνούς Κανονισμού, αρ.8, (1930). Αθήνα : Σύνδεσμος Ελληνικών Γυμναστικών και Αθλητικών Σωματείων.

- Κουλούρη, Χ. (1997). *Αθλητισμός και Όψεις της αστικής κοινωνικότητας. Γυμναστικά και Αθλητικά Σωματεία 1870 – 1922*. Αθήνα : Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας/Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς.
- Μπουραντάς, Δ. (2008). *Ηγεσία - Ο δρόμος της διαρκούς επιτυχίας*, Κριτική: Αθήνα.
- Νασιάκου, Μ.(1991) «Διαφορές των φύλων και ψυχολογική ταυτότητα», στο *Εκπαίδευση και Διάκριση Φύλων: Επιθεώρηση Κοινωνικών Ερευνών*, Αθήνα: σελ.257-364
- Πατσαντάρας, Ν. (2007). *Το Ολυμπιακό Φαινόμενο: Ολυμπισμός, κοινωνικά νοήματα, ηθικά νοήματα, μεταβολή των ολυμπιακών αξιών, διαφοροποίησης, εμπορευματοποίηση, πολιτική εργαλειοποίηση, ΜΜΕ, κοινωνικό φύλο, ντόπινγκ*. Νομική Βιβλιοθήκη.
- Πausanias, (1989). *Ελλάδος Περιήγησις, Μεσσηνιακά – Ηλιακά*, Αθήνα: Εκδοτική Αθηνών.
- Σκιαδάς, Ε. (1998), *Γυναικείος Αθλητισμός στη Σύγχρονη Ελλάδα*. Αθήνα : Πανελλήνιο Αθλητικό Σωματείο Γυναικών ‘ Η Καλλιπάτειρα’.
- Τσουκαλάς, Κ.(1992). *Εξάρτηση και Αναπαραγωγή, Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα: 1830 –1922*. Αθήνα: Εκδόσεις Θεμέλιο.
- Υψηλάντης, Π.Γ. & Συρακούλης, Κ.Ι. (2005). *Project Management, η ελληνική εμπειρία*, Αθήνα: Προπομπός
- Φουρναράκη, Ε. (1987). *Εκπαίδευση και Αγωγή των κοριτσιών*, Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς, Αθήνα.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΕΣ

- Acosta, R.V. & Carpenter, L.J. (2004), *Women in intercollegiate sport: A longitudinal study twenty seven year update-1997-2004*, Unpublished manuscript, Brooklyn College, Brooklyn, NY.
- Aitchison, C.C. (2005), “Feminist and gender research in sport and leisure management: Understanding the social-cultural nexus of gender-power relations”, *Journal of Sport Management*, **19**, pp.422-441
- Godoy-Pressland, A. & Gerald Griggs, G. (2014), “The photographic representation of Female athletes in the British print media during the London 2012 Olympic Games”, *Sport in Society*, **Vol. 17**, No. 6, pp.808–823,
- Azizi, M.(2009), “The status of women in the Olympic Movement”, *15th International Seminar on Olympic Studies for Postgraduate students*, 5 July-8 August, Ancient Olympia.
- Benn, T. & Dagkas, S. (2013), “Olympic Movement and Islamic culture: conflict or compromise for Muslim women?” *International Journal of Sport Policy and Politics*, **Vol. 5**, No. 2, pp.281–294
- Bernstein, A. (2002) ,‘Is It Time for a Victory Lap? Changes in the Media Coverage of Women in Sport’. *International Review for the Sociology of Sport* **Vol.37**, no. 3–4, pp.415–28.
- Bruce, T. (2013), Reflections on communication and sport: On women and femininities, *Communication and Sport*, doi: 10.1177/2167479512472883
CA: Sage Publications.
- Carpentier, F.& Lefevre J.P.(2006), The modern Olympic Movement, women’s sport and the social order during the inter – war period, *The international Journal of the History of Sport*, **Vol. 23** (7), pp.1112-1127.

- Charmaz, K. (2000), Grounded Theory: Objectivist and Constructivist Methods. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research*, pp.509-535, CA: Sage Publications.
- Chase, L.F. (1992), “A policy analysis of gender inequality within the Olympic Movement”, *First International Symposium of Olympic Research – Proceedings*, London, Ontario: The University of Western Ontario.
- Daddario, G. (1994), “Chilly scenes of the 1992 Winter Games: The mass media and the marginalization of female athletes” , *Sociology of Sport Journal*, **11**,pp. 275-288.
- Davidson, H.K. & Burke, M.J. (2000), “Sex discrimination in simulated employment contexts: A meta-analytic investigation”, *Journal of Vocation Behavior*, **56**, pp.225-248.
- Del Rio, I.L. (2007), ‘Women and Olympic Games: Analysis of the Mass Media. Challenges for Beijing 2008’, *15th International Seminar on Olympic Studies for Postgraduate students*, 5 July-8 August, Ancient Olympia.
- Duncan M.C., & Messner M.A. (2003), «Οι απεικονίσεις των ΜΜΕ για τον Αθλητισμό και τα δύο φύλα» στο Λόρενς Βένερ *Αθλητισμός και ΜΜΕ* (Επιμ.) Αθήνα: Καστανιώτης. Σελ.254-271
- Duncan, M. C. & Hasbrook, C. A. (1988), “Denial of power in televised women’s sports”, *Sociology of Sport Journal*, **5**, 1–21.
- Emmanouilidou, M. (2002), *Historical review of women’s participation in the Olympic Games*. 10th International Post Graduation Seminar, pp. 292 – 299, Ancient Olympia
- Folkman, J. & Zinger, J. (2012), “Are Women Better Leaders than Men?”
From: http://blogs.hbr.org/cs/2012/03/a_study_in_leadership_women_do.html?goback=.gde_732157_member_101440098
- Gherardi, S. & Poggio, B. (2001), Creating and recreating gender order in organizations. *Journal of World Business*, **36**, pp.245-259.

- Greta L.C. (1993), *Women in Sport: Issue and Controversies*, Sage Publications.
- Hardin, M., & LaVoi, N. M. (2013), “Inappropriate behavior and lesbianism: The contrasting falls of two women’s college basketball coaches” in L. Wenner (Ed.) *Fallen sports Heroes, media, and celebrity culture* pp. 267–283, New York, NY Peter Lang Publishing.
- Hargreaves, J. (2007), ‘Sport, Exercise and the Female Muslim Body’ in Hargreaves, J. and Vertinsky, P. (eds.) *Physical Culture, Power and the Body*, Routledge Critical Studies in Sport, pp.74-101.
- Hartmann, I. & Pfister, G. (2003), *Sport and women: Social issues in international perspective*. London: Routledge.
- Heilman, M.E. (2001), “Description and prescription: How gender stereotypes prevent women’s ascent up the organizational ladder”, *Journal of Social Issues*, **57**, pp.657-674.
- Heilman, M.E., Wallen, A.S, Fuchs, D., & Tamkins, M.M. (2004), “Penalties for success: Reactions to women who succeed at male gender-typed tasks”, *Journal of Applied Psychology*, **89**, pp.416-427.
- <http://www.olympic.org/uk/organisation/commissions/women/>.
Humanities and Social Sciences, 70 (11-A), pp. 44 -52.
- **index_uk.asp (accessed 10 March 2003).**
- Inglis, S., Danylchuk, K.E., & Pastore, D. (2000), “Multiple realities of women’s work experiences in coaching and athletic management”, *Women in Sport and Physical Activity Journal*, **9**, pp.1-26.
- **intercollegiate sport in Puerto Rico. Dissertation Abstracts International Section A:**
- Jawahar, I.M., & Mattsson, J. (2005), “Sexism and beautyism effects in selection as a function of self-monitoring level of decision maker”, *Journal of Applied Psychology*, **90**, pp.563-573.
- Kane, M. J., LaVoi, N. M., & Fink, J. S. (2013), “Exploring elite female athletes’ interpretations of sport media images: A window into the construction

of social identity and “selling sex” in women’s sports” *Communication and Sport*, pp.1–31.

- Knoppers, A., Bedker-Meyer, B., Ewing, M., & Forrest, L. (1989), “Gender and the salaries of coaches”, *Sociology of Sport Journal*, **6**, pp.348-361.
- Knoppers, A., Bedker-Meyer, B., Ewing, M., & Forrest, L. (1990), “Dimensions of power: A question of sport or gender? ”, *Sociology of Sport Journal*, **7**, pp.369-377.
- Kugelmann, C. (2002), “Performance and Body Image Elite Sports, Female and Male athletes Between Gender Conformity and Subversion”, *The 5th EWS Conference on Women, Sport, and Innovation*, Berlin, Germany.
- Lekarska, N. (1990), « Οι Γυναίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στην Ολυμπιακή Κίνηση και η άποψη του Κουμπερτέν για τη συμμετοχή τους στους Αγώνες», *Τριακοστή Διεθνής Σύνοδος*, 20 Ιουνίου – 5 Ιουλίου 1990, Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, Αρχαία Ολυμπία.
- Lenskyj, H. (1986), *Out of bounds: Women, sport and sexuality*, Toronto, Ontario: Women’s Press.
- Lenskyj, H. (1987), Canadian women and physical activity 1890-1930: media views in J.A. Mangan and R.Park (eds), *From ‘Fair Sex’ to Feminism: Sport and the Socialisation of Women in the Industrial and Post-industrial*, London: Frank Cass.
- Lovett, D.J. & Lowry, C. (1988), “The role of gender in leadership positions in female sport programs in Texas colleges”, *Journal of Sport Management*, **2**, pp.106-117.
- Lovett, D.J. & Lowry, C.D. (1994), “Good old boys” and “good old girls” clubs: Myth or reality?” *Journal of Sport Management*, **8**, pp.27-35.
- Mackie, M. (1987). *Constructing Women and Men*, Toronto, Ontario: Holt, Rinehart and Winston.
- Mahfoud A. (2012), “Veiled Women Athletes in the 2008 Beijing Olympics: Media Accounts “, *The International Journal of the History of Sport*, **Vol. 29**, No. 4, pp.638–651.

- Melanie L. Sartore & George B. Cunningham. (2007), 'Explaining the Under-Representation of Women in Leadership Positions of Sport Organizations: A symbolic Interactionist Perspective', *Quest*, **Vol.59**, pp.244-265
- Moore, K.(1992), 'A Scream and Prayer: Politics and Religion are Inseparable from Sport in the Lives of Algeria's World Champion Runners Nouridine Morceli and Hassiba Boulmerka', *Sport Illustrated*, pp.58–61.
- Pfinster, G. (2010), "Outsiders: Muslim Women and Olympic Games – Barriers and Opportunities", *The International Journal of the History of Sport* **Vol. 27**, No. 16–18, pp.2925–2957.
- Pfinster, G. (1990), "The Medical Discourse on Female Physical Culture in Germany in the 19th and early 20th Centuries", *Journal of Sport History*, **Vol.17(2)**,pp.183-198.
- Pfinster, G. (2011), "Women, Sport and Power" in Emily A. Roper (Eds.), *Gender Relations in Sport*, pp.174 -177. Netherlands, Published by: Sense Publishers.
- Pfister, G. & Radtke S. (2009), "Sport, women, and leadership: Results of a project on executives in German sports organizations", *European Journal of Sport Science*, **9** (4) pp. 229–243.
- Rail, G. (1990), «Ο Γυναικείος Αθλητισμός στη Μεταπολεμική Περίοδο», *Τριακοστή Διεθνής Σύνοδος*, 20 Ιουνίου – 5 Ιουλίου 1990, Διεθνής Ολυμπιακή Ακαδημία, Αρχαία Ολυμπία.
- Rodriguez, J.M.S. (2008), *Mapping the Maze: Getting more women to the top in research*, European Commission.
- Rosener, J. (1995), *America's competitive secret*. Oxford University Press, New York.
- Sartore, M. & Cunningham, G.(2007), "Explaining the Under-representation of Women in Leadership Positions of Sport Organizations: A Symbolic Interactionist Perspective", *Quest*, **59**, pp.244-265.
- Schultz, J. (2014), "Going the Distance: The Road to the 1984 Olympic Women's Marathon", *The International Journal of the History of Sport*, **Vol. 32(1)**, pp.72–88.

- Shaw, S. & Hoerber, L. (2003), “A strong man is direct and a direct woman is a bitch”: Gendered discourses and their influence on employment roles in sport organizations”, *Journal of Sport Management*, **17**, pp.347-375.
- Shaw, S., & Slack, T. (2002), “It’s been like that for Donkey’s Year’s”: The construction of gender relations and the cultures of sport organizations”, *Culture, Sport, & Society*, **5**, pp.86-106.
- Stangl, J.M., & Kane, M.J. (1991), “Structural variables that offer explanatory power for the underrepresentation of women coaches since Title IX: The case of homologous Reproduction”, *Sociology of Sport Journal*, **8**, pp.47-60.
- Teetzel, S.(2011), “Rules and reform: eligibility, gender differences and the Olympic Games”, *Sport in Society*, **Vol. 14**(3), pp. 386–398.
- Velez, L. (2010), “Exploring the representation of women in leadership roles within intercollegiate sport in Puerto Rico”, Dissertation Abstracts International Section A: *Humanities and Social Sciences*, **70** (11-A), pp. 44 - 52.
- Weber, J. D., & Carini, R. M. (2013), “Where are the female athletes in Sports Illustrated? A content analysis of covers (2000–2011)”, *International Review for the Sociology of Sport*, **48**(2), pp.196–203.
- Wensing, E. & Bruce T. (2003), ‘Bending the Rules: Media Representations of Gender during an International Sporting Event’. *International Review for the Sociology of Sport*, **38**, no.4, pp. 387–96.
- Whisenant, W.A., Pedersen, P.M., & Obenour, B.L. (2002), “Success and gender: Determining the rate of advancement for intercollegiate athletic directors”, *Sex Roles*, **47**, pp.485-491.
- Woolstonecraft, M. (1792). *Vindication of the Rights of a Woman*. Everyman’s Library 1929.

